

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

55. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2008/5

Tartalom

SZÁNTÓ Péter: **Internetes forráskalauzok**

Cikkek

KISZL Péter: „ Navigare necesse est... ” Magyarországi hajózási információforrások az interneten.....	207
KOLTAY Tibor: Internetes forráskalauzok: elvek és generációk	221
KŐRÖS Kata–SOMOGYI Tamás–TERNAI Zita: Adattármustra. Képtárhalmazok	225
DEMÉN Ilona: Emlékezés Stiegrád Gáborra (1950–2008)	237

Beszámolók • Szemlék • Referátumok

Vállalati–üzleti információszerzés: a szoftveripar újdonságai (Ref.: Bánhegyi Zsolt).....	238
COLLINS, Maria Elizabeth: A DOCLINE rendszer áttekintése (Ref.: Viszocsekné Péteri Éva).....	243
Digitalizálják a British Library XIX. századi újságygyűjteményét (Ref.: Bánhegyi Zsolt).....	246
CARR, Reg: A használók óhajai, avagy felsőoktatási könyvtárperspektíva (Ref.: Vida Andrea).....	(e)

Hírek

A HistCite feltérképezi a doménen belüli hivatkozási kapcsolatokat • Digitalizálták a Royal Society periodikáit • Online elérhető az Iszlám Tanulmányok • Általános témafigyelő szolgáltatás: RefAware • Az Amazon e-könyv olvasó készüléke: a Kindle • A ProQuest új adatbázisa: ProQuest Central.....	247
---	-----

(e) = Csak a TMT e-változatában érhető el.

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 55 • 2008/5

Summaries

KISZL, P.: **“Navigare necesse est...” Web-based Hungarian information sources related to shipping..... 207**

Transport by water and cruising seem to regain importance and popularity in Hungary, which results in growing interest in related information. However, library reference services have not concentrated sufficiently on the subject of shipping over the past decades, so the author of this study makes an attempt to fill the gap. The study provides a comprehensive guide to the most important Hungarian information sources related to ship transport available on the Internet. Sources are displayed by category, and in most cases are followed by short annotations.

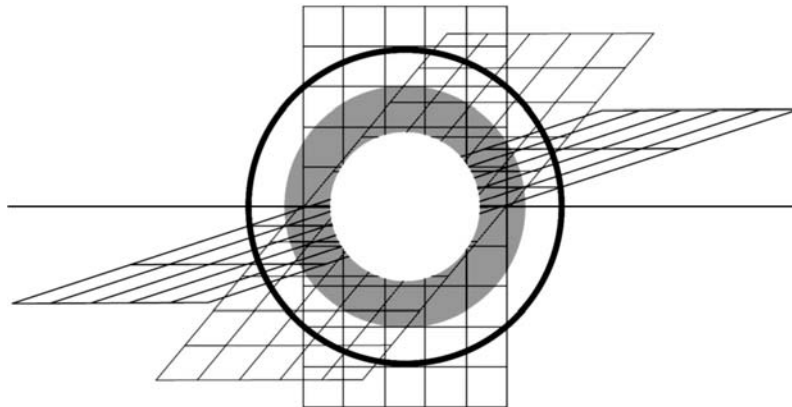
KOLTAY, T.: **Internet resource guides: principles and generations 221**

Besides knowing the differences between search engines and resource guides, it is useful to be

familiar with the content selection criteria used by library resource guides. This article focuses on the selection guidelines of the well-known *Librarians' Internet Index*, primarily serving the needs of public libraries. Two new services are also presented: *Intute*, a British academic resource guide is a representative of a new generation of integrated resource guides, while *WorldWideScience.org* is not exactly a resource guide, but a free global science gateway that enables searches among selected sources.

KÖRÖS, K.–SOMOGYI, T.–TERNAI, Z.: **Scrutiny of Hungarian databases. Digital picture archives225**

In the series “Scrutiny of Hungarian databases” independent experts evaluate various Hungarian online content services from the point of view of their use by libraries.

Kiszl Péter

„Navigare necesse est...”

Magyarországi hajózási információforrások az interneten

A vízi szállítási, valamint szabadidős hajós tevékenységek szerepe és jelentősége ismét felértékelődni látszik hazánkban, ami természetszerűen maga után vonja a témával kapcsolatos információs igények növekedését is. Jelen hiánypótló tanulmány célja, hogy a magyarországi könyvtári közhasznú és szaktájékoztató számára eligazodást nyújtson az interneten hozzáférhető, hajózással foglalkozó legfontosabb hazai információforrásokban, azok kategorizálásával, esetenkénti rövid elemzésével.

Hajózni muszáj...

...szól a *Pompeius Magnustól* származó régi latin mondás kezdete, amely kitűnően érzékelteti a hajózás szerepét Róma nagyhatalmi pozíciójának elérésében és fenntartásában, valamint gazdasági életében. Mi, magyarok, történelmünk során rendszerint felismertük ennek jelentőségét, és bár nagyobb részben belvízi hajózásra kényszerültünk, volt időszak, amikor a tengeri szállításban is jelen tudtunk lenni. Ugorva a történelemben, arra kell felhívni a figyelmet, hogy az 1990-es évek elejétől, egykori mamutvállalatunk, a *Magyar Hajózási Részvénytársaság (MAHART)* leépülésétől, majd privatizálásától a magyar hajózáshoz kellett néhány esztendő, míg magához tért, sőt, ha jól belegondolunk, ez a folyamat még máig is tart. Napjainkra azonban elmondható, hogy a hazai piacgazdasági környezetben viszonylag jelentős a hazai és külföldi (vegyes) tulajdonban lévő hajóflotta nagysága, évről-évre emelkedik a vízi áruszállítás részaránya, egyértelmű fellendülést mutat a sport- és kedvtelési célú, illetve a személy- és rendezvényhajózás is. Hangsúlyozni kell azt is, hogy elsősorban a Duna magyarországi szakasza mint a Duna-Majna-Rajna-csatorna szerves részét képező nemzetközi vízi út – átmenő forgalma révén – turisztikai vonzereje mellett a teherszállításban is kiemelt közvetítő (tranzit) szerepet tölt be. Ez hosszú távon ugyancsak a gazdasági fellendülés záloga lehet. A kép nem igazán kedvező, mivel a dunaiak mellett a tiszai és a különféle tavi kikötők számának szűkössége, a meglévők minősége, infrastruktúrája még gyerekcipőben jár (persze vannak örvendetes kivételek). Nem feledkezhetünk el arról sem, hogy a Duna magyarországi vonalának hajózhatósága – a gyakori alacsony vízszint

miatt – a teherszállítás számára máig megoldatlan, hűsbavágó probléma.

A továbbiakban a magyarországi vízi személy- és teherszállítással, sportcélú hajózással, valamint az ezekhez – a szerző szubjektív meglátása és gyakorlati tapasztalata szerint – szorosan kapcsolódó (pl. környezetvédelmi, vízügyi), 2007 nyarán fellelhető (döntően nem kereskedelmi jellegű) webes jelenlétének felgöngyöltésén keresztül, a használható online hajózási információs apparátussal bíró szervezeteket és egyéni kezdeményezéseket tekintjük át. Vizsgálatunk így nem terjed ki a hagyományos dokumentumokra (rendkívül kevés korszerű szemléletű, az 1990-es évektől megjelent kötet¹ segíti a tájékoztatást: zömében történeti feldolgozások és tananyagok) és az offline információhordozókra (számuk még elenyészőbb, elsősorban üzleti vonatkozásúak vagy tudományos projektekhez, konferenciákhoz kapcsolódnak, esetleg ismeretterjesztő CD-ROM-ok,² illetve térképek, navigációs DVD-k). Tanulmányunk nem teljességre törekvő, kiindulópontul kíván szolgálni, körképet festeni a téma mélyebb feldolgozásához, hiszen tudásunk szerint a könyvtár- és információtudományi szaksajtó számára hasonló összeállítás még nem készült.

Államközi szervezet Magyarországon

Duna Bizottság

A *Duna Bizottság* az egyetlen, 1954 óta budapesti székhellyel rendelkező államközi (nemzetközi) szervezet. Feladata a dunai szabad hajózás biztosítása. Honlapja – a dunai hajózásban használt nyelveknek megfelelően – németül, franciául és oroszul érhető el teljes terjedelemben, angolul tömör összefoglalást olvashatunk (www.danubecom-intern.org).

Magyarországi hivatalos szervezetek

Minisztériumok és háttérintézményeik

Gazdasági és Közlekedési Minisztérium

A Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (GKM) 2006-ban végbement szervezet-átalakítása következtében a vízi közlekedés képviselőjét ellátó *Hajózási Főosztály* megszűnt. Feladatait az *Infrastruktúra Szabályozási Főosztály*, a *Hálózati Infrastruktúra Főosztály* és a *Közszolgáltatások Szervezése Főosztály* között osztották szét. A minisztérium honlapján néhány munkaanyagot helyeztek el (legutolsóként 2007. június 15-én a „Részlet a Duna hajózhatóságának javítására irányuló projektet megalapozó tanulmány közbenső tanulmányi anyagából” címűt). Megállapítható, hogy a hajózással foglalkozó rész igen szegényes, fejlesztésre szoruló (www.gkm.gov.hu/feladataink/kozlekedes/hajozas).

A GKM felügyelete alá tartozó *Nemzeti Közlekedési Hatóság (NKH)* az egykori *Közlekedési Főfelügyelet* és hivatalainak jogutódja. Honlapja feltöltés alatt áll, felhasználóbarátnak, könnyen áttekinthetőnek jóindulattal sem nevezhető; az átszervezéseket követő gyors munka a tartalmat és a formát tekintve egyaránt rossz végeredményt szült. Adatlapok sokasága (pl. kérelmek vízi járművek hatósági szemléihez, lajstromozásához, hajózási képesítések megszerzéséhez, okmánypótláshoz, hajós szolgálati könyv kiállításához), kedvtelési célú kishajók felszerelési jegyzéke, országos kishajó szemle lista (helyszínekkel és időpontokkal), kikötőrendek, a korlátozásokról értesítő *Hajósoknak Szóló Hirdetmények (HSZH)* (1. ábra), *Hajósoknak Szóló Tájékoztatók (Taj)*, a hajózási képesítő vizsgák kérdései és az egyes hivatalok elérhetőségei tölthetők le többek között. Hajózási ügyekben az NKH illetékes szervezeti egységei:

Nemzeti
Közlekedési
Hatóság

Központi Hivatal

58/Du/2007. számú Hajósoknak szóló hirdetés

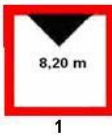
A Duna 1645,3 fkm-nél lévő Szabadság-híd felújítási munkálataival kapcsolatos magasság korlátozásról.
(Lichte Höhe Einschränkungen in Budapest, bei Freiheits Brücke Donau Km:1645,3)

A víziközlekedésről szóló 2000. évi 42. törvény 56. §-ában kapott felhatalmazás, a NKH Kiemelt Ügyek Igazgatósága Hajózási Hatósági Főosztály – Hajózási, Tengerészeti és Kikötői Osztály KUH/O/99/135/1/2007 számú határozata alapján az alábbi hirdetményt tesztem közzé:

Budapesten, a Duna 1645,3 fkm-nél, a Szabadság-hídon szabad úrszelvény magasság korlátozások kerülnek bevezetésre
2007. augusztus 10-től – 2008. október 30-ig, az alábbiak szerint:

- A hajózónyílásban** építési állvány kerül elhelyezésre, amely alsó síkja **legfeljebb 1,34 méterrel** nyúlik a hídszerkezet alsó éle alá. A híd aktuálisan beállványozott, a kijelölt hajóúton belüli részének közepén, mindkét hajózási irányból kihelyezésre kerül, a Hajózási Szabályzat I-7. Melléklet szerinti C.2., magasság korlátozási jelzés. Így a hajózás számára biztosított úrszelvény magasság **8,20 méter**.
- A hajózónyíláson kívüli, két partmenti hidnyílásban** az építési állvány alsó síkja **legfeljebb 1,60 méterrel** nyúlik a hídszerkezet alsó éle alá. A hídszerkezet mindkét oldalán, a hidpillérektől a part felé számított 25 méterre, mindkét hajózási irányból kihelyezésre kerül, a Hajózási Szabályzat I-7. Melléklet szerinti C.2. magasság korlátozási jelzés.

Lichte Höhe Einschränkungen
in Budapest, bei Freiheits Brücke, Donau Km:1645,3
10/08/2007 - 30/10/2008

Felhívom a térségben közlekedő vízijárművek vezetőinek figyelmét, hogy a fenti térségben fokozott körültekintéssel közlekedjenek!
A hirdetményben foglalt szabályozás betartása, illetve végrehajtása a víziközlekedésben résztvevők részére a 39/2003. (VI. 13.) GKM rendelettel kihirdetett Hajózási Szabályzat I. részének 1.22 cikkében, valamint II. részének 1.11 cikkében foglaltak alapján kötelező.

Budapest, 2007. augusztus 03.

Horváth József
mb. főosztályvezető

Stratégiai és Módszertani Igazgatóság - **Hajózási és Légi Közlekedési Főosztály** - Budapest, Andrásy út 1.
Levelezési cím: 1389 Budapest, Pf. 102.; Telefon: +36 1 486 2150 Fax: +36 1 268-0398 Internet: www.nkh.gov.hu
Mail: hajozaslegikozlekedesfoo.smi@nkh.gov.hu

1. ábra 58/Du/2007. számú Hajósoknak Szóló Hirdetés

Forrás: http://www.nkh.hu/hajozas/images/stories/HSZH_Duna/hszh-25-tol/051_du_2007_tol/058_du_2007.doc

- Az **Elsőfokú Területi Főigazgatóság** öt regionális igazgatóságának hajózási hivatala (Győr, Budapest, Szekszárd, Nyíregyháza, Kecskemét) a belvízi kedvtelési célú hajózáshoz kapcsolódó hajózási hatósági feladatokat látja el, de eljár a nagyhajózás több fontos területén és a vízen üzemelő egyes létesítményekkel, illetve a kedvtelési célú vizsgáztatással kapcsolatosan is.
- A **Közép-magyarországi Regionális Igazgatóság** szervezetén belül működő **Kiemelt Ügyek Igazgatósága** (részei: *Hajóüzembiztonsági és Regiszteri Osztály; Hajózási, Kikötői és Tengerészeti Osztály*) országos hatáskörű szerv. Döntően a nagyhajózással kapcsolatos hatósági eljárásokat végzi, de itt folytatják le a jelentősebb létesítményekkel összefüggő és a hajózási tevékenység engedélyezési eljárásait, a vízi közlekedés korlátozását, és valamennyi úszólétesítmény nyilvántartásba vételét (hajólajstrom), első üzembe helyezését (okmány kiadása), valamint a nagyhajók, munkagépek műszaki szemléit.
- A **Központi Hivatal** a hajózási szervek szakmai irányítását, az eljárásaik kapcsán benyújtott fel-

bevezetések elbírálását (másodfok), továbbá a hivatásos és szolgálati célú hajózási és tengerész, valamint tengeri kedvtelési célú vizsgáztatást és a közérdekű kérdésekben az érdekeltek tájékoztatását kapta feladatául (www.nkh.hu/hajozas).

A gazdasági és közlekedési miniszter által 2006. január 1-jén létrehozott **Közlekedésbiztonsági Szervezet (KBSZ)** a légi, vasúti és vízi balesetek elemzésére, illetve megelőzésére helyezi a hangsúlyt. Rendkívüli hajózási eseményeket, illetve súlyos vízi közlekedési baleseteket követő vizsgálatok személytelenek, a megállapításokat összegző zárójelentések nevek nélkül készülnek el. Hajózási Főosztálya a honlapon is archiválja a súlyosabb hazai vízi eseményeket (2. ábra), azokról lényegre törekvő, részletes összefoglalást, sőt gyakran fényképfelvételeket is közöl (3. ábra). A weblapon az anonim és a vonatkozó jogszabályban meghatározott kötelező bejelentéseket is megtehetjük (www.kbsz.hu/vizi_kozlekedes).

The screenshot shows the website of the Közlekedésbiztonsági Szervezet (KBSZ) in Hungary. The page is titled "Víz közlekedés" and "Hírek". It features a navigation menu with "Magunkról", "Légi közlekedés", "Vasúti közlekedés", and "Víz közlekedés". The main content area displays a list of news items under the heading "Hírek". Each item includes a date and time, a location (e.g., Duna, Tisza, Balaton), and a brief description of the incident. A sidebar on the left contains links to "Rendezvények", "Események", "Éves jelentések", "Biztonsági szervezetek", "Jogszabályok", "Publikációk", "Linkek", "Anonim bejelentések", "Formanyomtatványok", and "Fórum".

Dátum	Helyszín	Leírás
2007.08.12.én 09 óra 05 perckor	Duna 1718,5 fkm-nél	Novosibirszk tolishajó három bárkával völgymentben hajózott és a baloldala békettől 384-es sz. bárka csatlólétkétele meglazult, így a bárka kis mértékben eltávolodott a másik két bárkától. Az esemény az Esztergomi Mária-Valéria hid meghajózása közben történt és a bal szélő bárka hátsó része súrolta a hídlábát. Személyi sérülés, lékesedés, környezet szennyezés nem történt.
2007.08.10-én 06:30 óra körüli időszakban	Duna 1867,5 fkm-nél	A magyar lobogó alatt hajózó Altmühl áruszállító önjármű gépházában a pozsonyi kikötőbe való beálláskor tűz keletkezett. A tűz oka: eltört a fémotor egyik gázolajcsöve. A tüzet a személyzet azonnal eloltotta. Személyi sérülés, környezet szennyezés nem történt.
2007.07.24-én 10 óra 05 perckor	Duna 1563 fkm-nél Paks térségében	A bal partban az Opatovac ms. és a tolatmányában lévő TT-9601 jelű bárka völgymentben haladt. A veszélyes árut szállító bárka a hajózó úton kívül a bal partban felakadt. A hajóforgalmat nem akadályozza. Személyi sérülés, lékesedés, árukár, környezet szennyezés nem történt.
2007.07.23-án 18 órakor	Abádszalókon	egy motorcsónakkal vontatott sporteszköztől a nagy hullámszám miatt két utas leesett. Egyikük könnyebb, a másik utas 8 napon túl gyógyuló sérülést szenvedett.
2007.07.14-én 15:00 óra és 15:30 perc közötti időszakban	Tisza 378,5 fkm-nél	egy hegymenetben haladó motorcsónakkal szemben egy ismeretlen kék fehér színű kisgépjármű közlekedett nagy sebességgel, és az általa kelletlen hullámok következtében a motorcsónak megtelt vízzel és elsüllyedt. Az ismeretlen kisgépjármű észlette a süllyedést, de segítségnyújtás nélkül továbbhaladt. Személyi sérülés nem történt.
2007.06.04-én 07 óra 45 perckor	Duna 1645,8 fkm-nél	egy svájci személyhajó a nemzetközi hajóállomás II. sz. pontonról történő indulási manőver során horgonyát elvesztette. Személyi sérülés, környezet szennyezés nem történt.
2007.06.01-én 16 óra 30 perckor	Balatonalmádiban	egy román személy szállító hajó hegymenetben haladt és a hullámkeltése következtében egy kajakozó beborult a Dunába és az erős hullámszám miatt két személyt is besodort a parttól a vízbe. Jelentősebb személyi sérülés nem történt.
2007.05.29-én 17 óra és 18 óra közötti időszakban	Balatonkenese kikötőjébe	tért vissza a felerősödő szél előtt, amikor a sikertelen kikötési manőver közben orral a kikötő északi oldalának ütközött. Még a hajó rögzítése előtt az egyik utas a partra lépett és az átrendülő vitorlarúd a hajótesten kívül kerülve fejbe ütötte.
2007.05.23-án 06 óra 35 perckor	Duna 1734,8 fkm-nél	egy német lobogó alatt hajózó önjármű áruszállító hajó a szembefövő forgalom kikerülése érdekében kitért a hajózó út jobb oldalára, ahol felé egy nagy hallott a személyzetet a hajó farrésze felől, majd a kormányberendezés üzemképtelenné vált. A hajó horgonyt dobott és megkezdte a hiba felmérését. A hajó a hajózó utat részlegesen elzárta. A kormánytér lékesedett. Miután a vízbefolyás helyét a személyzetnek sikerült eltomítani, a hajót a kissé feljebb lévő leköthöz vonatták. A javítást a személyzet itt megkezdte. Személyi sérülés, környezet szennyezés nem történt.
2007.05.23-án 17 óra 30 perckor	Balatonalmádiban	a Néareus hotel előtti vízterületen, a parttól kb. 100 m-re egy kalóz típusú vitorlás csónak szélbe fordult és felborult, vezetője a vízbe esett. A szél erőssége 3-4-es erősségű volt, a vízterületre II.-es fokozatú viharjelzés volt érvényben. A vízbeesett hajóvezető elmerült és halálát lelta a Balatonban.
2007.05.19.	A Hansesat motoros önjármű	Duna 1643,3-as fkm-nél gép-havarria miatt lehorgonyzott. A javítást megkezdték. A veszteségű jármű a hajózást nem akadályozza, de a szakaszon kémleleti üzem mód szükséges. Személyi sérülés, környezet szennyezés nem történt.
2007.05.18.	Balatonalmádi partszakaszán,	az egyetemi kollégium szezonálisan kijelölt fürdőterületén 7 egyetemista fiatal eltulajdonított egy parton lévő csónakot. A csónak, kisebb javítás alatt volt, és max: 3 fő szállítására volt alkalmas, a csónak tartozékai nem voltak a helyszínen. A fiatalok a csónakot vízre tették, és mind a heten beszálltak a csónakba tartozékok és mentőfelszerelések nélkül. Szemtanuk szerint ketten eveztek (szintén a parton szerzett evezőkkel) a csónakban. A Balaton térségére II-es fokozatú viharjelzés volt érvényes. ("Fogvaletetés a fenegyörgő veszélyre"). Az egyetemisták a csónakot nem a rendeltetésének megfelelően használták és így a csónak a parttól mintegy

2. ábra A KBSZ által közzétett súlyosabb vízi események időrendi listája

Forrás: http://www.kbsz.hu/vizi_kozlekedes/hir.htm

The screenshot shows the website of the Hungarian Transport Safety Bureau (KBSZ). The page displays an incident report for a motorboat accident. The report includes the following details:

- Kategória / Occurrence class:** Rendkívüli hajózási esemény
- Dátum / Date:** 2006.09.20
- Időpont / LT:** 14:00:00
- Ország / Country:** Magyarország
- Helyszín / Location:** Duna Nemzetközi Hajóállomás
- Sérülés / Ship damage:** A két hajó ütközött
- Esemény leírása / Narrative:** A völgymentben haladó Mozart motoros a Nemzetközi Hajóállomás magasságában fordulása közben a far rész jobb oldalával nekiütközött a hegymenetben haladó Csárdás motoros bal oldalának a középrész és a farrész közötti szakaszon. A Mozart motoros kismértékben a Csárdás motoros komolyabb mértékben sérült. Mindkét személyhajó utasokat szállított. Személyi sérülés azonban nem történt.
- Tipus / Type:** Személyhajók: Mozart ms. / Csárdás ms.
- Lajstromszám / Registration:** A-40158 / 8601290
- Üzemeltető / Operator:** Donau und Oder Schifffahrts Delimann GmbH V Co. / Szeged Vendéglő Kft.
- Sérültek / Injuries:**

	Halálos / Fatal	Súlyos / Serious	Könnyű / Minor	Nem sérült / None
Személyzet / Crew:	0	0	0	0
Utasok / Passanger:	0	0	0	0
- Induló kikötő / Departure Port:** Komárom
- Érkező kikötő / Destination Port:** Budapest

Legend for injury types:

- flm: folyam kilométer
- ms: motoros
- sz: számú
- tul: tulajdonos

At the bottom of the report, there are three small photographs showing the scene of the accident on the Danube river.

3. ábra A KBSZ által regisztrált egyik rendkívüli hajózási esemény adatlapja

Forrás: http://www.kbsz.hu/vizi_kozlekedes/20060920_es.htm

A *Közlekedéstudományi Intézet (KTI)* jogelődjét 1938-ban alapították, jelenleg a GKM felügyelete alá tartozó közhasznú társaság. Fő feladata, hogy az alkalmazott kutatási-fejlesztési, mérési-vizsgálati, valamint szakértői tevékenységével segítse elő az *Országgyűlés* és a *kormányzat* közlekedési ágazatot érintő döntéseinek tudományos megalapozását, illetve közreműködés azok megvalósításában, részvétel EU-s projektekben. Munkatársai ún. tagozatok (pl. Közlekedésszervezési és hálózatfejlesztési, Közlekedéspolitikai és -gazdasági, Út- és hídügyi) szerinti munkamegosztásban végzik kutatásaikat. Az intézet regionális közlekedésszervezési irodái, laboratóriumai, különféle egyéb létesítményei mellett *KTI Dokumentációs és Információs Központ (DIK)* néven, országos gyűjtőkörű nyilvános szakkönyvtárat is fenntart, ahol közel 60 000 magyar és idegen nyelvű könyv, valamint számos szakmai folyóirat áll a közlekedés elméleti és gyakorlati szakembereinek rendelkezésére. Állománya szinte teljes egészében kereshető

online katalógusban. A KTI honlapjának korszerű ugrópontgyűjteménye van (www.kti.hu).

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium

A *Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM)* vízügyi területtel foglalkozó oldalainak naprakészsége – 2006–2007. között, közel egy éven keresztül – erőteljesen vitatható volt, amiben szerencsére jelentős előrelépést történt: 2007 júniusától rendszeresen aktualizálják a vízügyi kezdőlapot. Ezzel szemben, például az *Árvíz, aszály, belvív* aloldalán a legfrissebb hír: 2004. 08. 12. *Levonult az ár a Hernádon* (<http://www.kvvm.hu/index.php?pid=10>).

A köznyelvben *Országos Zöldhatóságként* emlegetett *Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség (OKTVF)*, valamint a hozzárendelt 10 felügyelőség hatósági jogköröket gyakorol: engedélyeket ad ki, kötelez és

bírságot (első fokon). Internetes oldalainak felépítése világos, a legfontosabb információk az érdeklődők rendelkezésére állnak; a nyomtatványminták mellett bőséges kapcsolat-felvételi adatok segítik az ügyintézést (www.orszagoszoldhatosag.gov.hu).

Az egykori *Vízügyi Központ és Közgyűjtemények* jogutódjaként működő *Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság (VKKI)* a vízügyi szakigazgatás hazai szervezete. Honlapja – a sorozatos átszervezéseknek köszönhetően itt is – első ránézésre elbizonytalaníthatja a látogatót, mert struktúrája némileg kaotikus képet mutat. Doménneve is ennek a bélyegét hordja magán, az OKTVF-be olvadt egykori *Országos Vízügyi Főfelügyelőség (OVF)* elérése alatt szerepel. Ezek a formai problémák azonban nem vonnak le semmit abból az érdemből, hogy a lapokon bőséges és szakszerű tartalmat helyeztek el a szerkesztők (www.ovf.hu). Főmenüje:

- **Általános jellemzők**
például: a vízügyi szervezet felépítése, VKKI tevékenységei, árvízvédelem, korszerű vízügyi politika jellemzői, a területileg illetékes 12 környezetvédelmi és vízügyi igazgatóság (ún. *KÖVIZIG*-ek, pl. *Alsó-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság = ADUKÖVIZIG*) elérhetőségei.
- **Szakmai információk**
hasznos linkgyűjtemény:
www.vizugy.hu (Vízügyi Honlap)
www.euvki.hu (EU Víz Keretirányelv)
www.vizeink.hu (EU Víz Keretirányelv II. fázis)
www.vizadat.hu (Vízügyi Adatbank)
www.hidrologia.hu (Magyar Hidrológiai Társaság)
www.ovisz.hu (Országos Vízügyi Informatikai Szolgálat).
- **Vásárhelyi Terv**
- **Ügyfélértékelés**
például: hatósági eljárások, jogszabályok, adatszolgáltatások.
- **Szakmai kapcsolatok**
például: kiadványok, tanulmányok, nemzetközi kapcsolatok, egyezmények, alapelvek, online szótár.
- **A vízügyi szakma**
például: történeti áttekintés, arcképcsarnok, fényképalbum, szakképzés.

A környezetvédelmi-vízügyi terület – előzőekben említett, a közelmúltban átszervezett közgyűjteményi szervezeténél (Vízügyi Központ és Közgyűjtemények helyett jelenlegi neve: VKKI Vízügyi Közgyűjtemények Igazgatósága) fogva – önálló

könyvtárral, levéltárral és múzeummal büszkélkedhet.

A *Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Szakkönyvtár* 2000 óta nyilvános, 40 000 kötetes állománya mellett szakfolyóiratokat, kutatás-fejlesztési jelentéseket, tanulmányokat ölel fel. A könyvtár OPAC-ja az 1980-tól megjelent dokumentumokat regisztrálja (<http://konyvtar.dunamuseum.hu>).

A *Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár* 2004. évi adatok alapján mintegy 6000 folyóméter terjedelmű iratanyagot őriz. Emellett különleges helyet foglal el 20 000 térképet, 28 000 tervet és 3000 tanulmányt, valamint a (légi)fotókat, (dia)filmeket és hanganyagokat őrző archívuma. (<http://leveltar.dunamuseum.org.hu>).

Az esztergomi székhelyű *Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum – Duna Múzeum* 1980-tól állandó kiállítással várja látogatóit. Jelentős gyűjteményei kutatószolgálatán keresztül hozzáférhetők: Adattár, Audiotár, Érem- és kisplasztikai gyűjtemény, Képeslapgyűjtemény, Műszaki dokumentációs gyűjtemény, Okmány- és iratgyűjtemény, Széchenyi iratok, Tárgyi gyűjtemény, Tematikus gyűjtemény, Történeti képgyűjtemény, Történeti térképtár, Videotár, Vízügyi fotóarchívum. A múzeum könyvtárának elektronikus katalógusa van (www.dunamuseum.hu).

Az 1952-ben létrehozott *Vízrajzi Intézet*ből létrejött *VITUKI*, mai nevén *VITUKI Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Kutató Intézet Közhasznú Társaság (VITUKI Kht.)* Európa egyik legelismertebb vízügyi kutatóintézete, több nemzetközi szervezet tagja és referenciaközpontja, európai uniós projektek résztvevője (www.vituki.hu). A VITUKI vezette konzorcium a GKM megbízásából, az EU támogatásával készíti „*A Duna hajózhatóságának javítása tárgyú projektet megalapozó tanulmányt*”. A Vízgazdálkodási Igazgatóság Vízrajzi Koordinációs Osztályához tartozó dokumentum- és szakirodalmotár jelentős kutatási bázisként szolgálhat akár a hazai, akár a nemzetközi vonatkozású tanulmányok hozzáférése terén.

A VITUKI-val szoros kapcsolatban álló *Országos Vízjelző Szolgálat (OVSz) HYDROINFO* oldalai naponta nyújtanak nélkülözhetetlen szolgáltatásokat a hajósoknak. Az 1892. március 1-jén létrejött árvízjelző szolgálatból alakuló OVSz saját feladatmeghatározása szerint: „naponta összegyűjti, feldolgozza és közreadja Magyarország folyóinak

vízjárását jellemző hidrológiai és vízgyűjtőterületeinek hidrometeorológiai viszonyait jellemző meteorológiai adatokat, valamint a hajózható folyók gázlóviszonyait. Előrejelzi a vízjárás, jégjárás várható alakulását a folyókon, s árvíz idején működteti az árvízjelző szolgálatot. Lebonyolítja a napi hidrológiai adatcserét a Duna menti országokkal a Duna Bizottság ajánlásának megfelelően.” Oldalain így a mai napig is olvashatjuk a régi Petőfi Rádióban, egészen 2007. június 1-jéig elhangzott napi vízállásjelentéseket (4. ábra) (www.hydroinfo.hu).

Az Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Központi Szervezet Közhasznú Társaság (ÁBK SZ Kht.) alapadatain túl jelentős vállalkozási tevékenységet végez (pl. szállítás, daruzás, szivattyúzás, talajfeltárás, mérés, gépjavítás, elektronikus hulladék bontása, informatikai rendszerek fejlesztése és üzemeltetése). Internetes hozzáférése is az utóbbiakra összpontosít, erőteljesen üzleti jellegű (www.abkszh.hu).

Meg kell még említeni a környezetvédelmi és vízügyi miniszter által felügyelt, 1870-ben alapított Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSz) oldalait, ahol naprakész információkat kaphatunk az aktuális időjárásról, széladatokról, vízhőmérsékletekről, előrejelzésekkel stb. kapcsolatosan (www.met.hu)

Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (IRM) felügyelete alá tartozó Országos Rendőrfőkapitányság (ORFK) honlapján tájékozódhatunk a vízirendészeti szervek elérhetőségeiről. A Budapesti Rendőrfőkapitányság keretei között működő Dunai Vízirendészeti Kapitányság (DVRK) és őrszolgálatok kapcsolati pontjait a 8/TAJ/2007. számú „Hajósoknak Szóló Tájékoztató” ismerteti: www.nkh.hu/hajozas/images/stories/HSZH_TAJ/008_taj_2007.doc. (www.police.hu).

Állomás	Folyó	Jel	Vízállás (cm)	Napi változás (cm)	Vizhozam m ³ /s	Vizhő °C
Schärding	Inn	○	377	-	-	-
Pfelling	Duna	▽	352	-20	-	-
Hoßkirchen		▽	273	-5	-	-
Passau		▽	464	-7	-	-
Engelhartzell		▽	398	-13	-	18.0
Linz		○	372	0	-	17.8
Ybbs		△	241	2	-	16.2
Kienstock		▽	233	-8	-	18.7
Korneuburg		▽	237	-15	-	-
Pozsony-Dévény		▽	193	-18	1460	20.0
Rajka		○	64	0	373	19.9
Dunaremete		○	61	0	339	19.8
Medve		▽	181	-11	1280	20.5
Gönyű		▽	53	-13	-	17.1
Komárom		▽	129	-11	1340	21.4
Esztergom		▽	110	-25	-	21.0
Nagymaros		▽	45	-25	1490	21.7
Vác		▽	70	-22	1180	22.6
Budapest		▽	174	-24	1590	22.1
Dunaujváros		▽	57	-23	1590	22.0
Dunaföldvár		▽	-36	-22	-	22.1
Paks		▽	111	-19	-	21.6
Baja		▽	241	-7	1800	22.8
Mohács		△	256	1	1680	23.9
Bezdán		△	100	7	1810	23.8
Apatin		△	162	9	-	24.6
Gombos		△	146	11	2180	23.9
Vukovár		○	122	-	-	24.2
Újvidék		△	127	11	2110	24.6

4. ábra Dunai vízállásadatok az OVSZ honlapján
Forrás: <http://www.hydroinfo.hu/vituki/vizduna.htm>

Oktatási és Kulturális Minisztérium

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM) fenntartásában működő Közlekedési Múzeum jelentős hajózástörténeti anyaga révén fontos szerepet tölt be a tárgyi kulturális örökség megőrzésében, jelenlegi időszaki kiállítása a tengeri és a dunai hajózás történetét tárja látogatói elé. 95 000 kötetes – közlekedés- és technikatörténetre, valamint ezek háttérterületeire kiterjedő – könyvtára négy különgyűjteménnyel egészül ki: menetrendek, üzleti jelentések, szabályzatok és díjszabások gyűjteménye. Itt őrzik – dobozokban, így nehezen kutathatóan – az egykori MAHART-könyvtár lényegében teljes állományát is (www.km.iif.hu).

Társadalmi szervezetek

A civil szférának a hajózás terén is nagy jelentősége van, és egyre intenzívebb aktivitást mutat. Nagy múltú szervezetek mellett számos újabb tömörülés is segíti nemcsak a vízi sportok, hanem a hivatásos nagyhajózás, személy- és áru fuvarozás, valamint kikötőfejlesztés, a hajózás és a vízi járművek szeretetének, tárgyi emlékek megőrzésének ügyét. Honlapjaikon elsősorban személyes hangvételű beszámolókat, történeti témájú anyagokat, visszaemlékezéseket, fotókat, rendezvényekről szóló értesítéseket, felhívásokat, híradásokat stb. olvashatunk, amelyeknek a hivatalos források mellett kiegészítő, gyakran hiánypótló szerepük van, nem beszélve a megjelenés rugalmasságából fakadó gyorsaság előnyéről.

A Közlekedéstudományi Egyesület (KTE) a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének tagegyesületeként 1949 óta törekszik a közlekedés elméleti és gyakorlati fejlődésének elősegítésére. Kiadványokat készít, konferenciákat szervez, nemzetközi kapcsolatokat épít és a fiatal tehetségek felkarolását is megcélozta. Hajózási tagozata rendszeresen tart előadásokat, lebonyolítója az évente megrendezett – és az *Alapítvány a Hajósoktatásért* társadalmi szervezetnek támogatást gyűjtő – Hajósbálnak. Honlapja hajózási szempontból kevésbé tartalmaz releváns információkat, hiszen a KTE tevékenysége inkább a közlekedéspolitikára felé orientálódik (www.kte.mtesz.hu).

A Rádiós Segélyhívó és Infokommunikációs Országos Egyesület (RSOE) küldetésnyilatkozata szerint: „Óvja és félti a természetes és épített környezetet, mindennek védelmében használja a legmodernebb technológiákat, a műholdas

helyzetmeghatározás (GNSS) és a térinformatika (GIS) segítségét, különösen a víziközlekedés, a katasztrófavédelmi alkalmazások körében.” Már a nyitólapon érzékelhető, hogy az RSOE kiemelt szerepet szán a hajózásnak. A hírek, projektek (MarGal, COMPRIS, GYŐRIS, DANewBE Data, CB-RIS, IRIS Europe stb.) túlnyomó többsége a vízi közlekedéssel kapcsolatos. A portál rendkívül hasznos adatokat felvonultató *Vízi információ* elnevezésű menüjét részletesen is szükséges kifejteni:

- **Hajózás** (hajók típusai, legkisebb-legnagyobb hajózási vízszint adatai, méretkorlátozások, műtárgyak, hajózási társaságok, hajójavitók, hajózási rádiók, RSOE diszpécserszolgálat, hajózási érdekességek).
- **Vízrajz** (vízrajzi ismeretek, domborzati viszonyok, hidrográfia, éghajlati viszonyok, vonaltérkép).
- **Kikötők** (Duna és Balaton, díjszabásokkal).
- **Kompok és átkelők**
- **Hatóság, szabályozás** (vízi közlekedési előírások, vízi rendészet, hatályos jogszabályok, hajózási hatóságok).
- **Hajósoknak szóló hirdetések és tájékoztatók** (átírányítás az NKH lapjaira).
- **Menetrendek**
- **Vízállás, gázlók** (a magyarok mellett horvát, osztrák, szlovák).
- **Online viharjelző rendszer**
- **Információs és segélyhívó rendszerek** (Duna, Tisza, Balaton).
- **Turizmus**
- **EU szabályozás** (direktívák, jelentések, szabványok stb.).

A felsorolásból – mint a legaktuálisabb információt sugárzó hajózási médiaként – mindenképpen ki kell emelni az RSOE diszpécserszolgálatát, ismertebb nevén a „*Navinfo Budapest*” hívójelű segélykérő és információs állomást, amely a *Duna-Majna-Rajna Rádiós Információs és Segélyhívó Rendszer (DISR)* része. A diszpécserek folyamatosan (24 órán keresztül) elérhetők, figyelik a hajózási rádiócsatornák forgalmazásait, napi rendszerességgel vízállás és gázlóadatokat olvasnak be, segítséget nyújtanak a hozzájuk fordulóknak. Kár eset, baleset; tüzeset bekövetkeztekor a hatóságok által előírt bejelentési kötelezettségnek is eleget lehet tenni a „*Navinfo Budapest*” rádiónál. Feladataik között szerepel még a veszélyes anyagot szállító hajók bejelentkezéseinek fogadása, a hajók nyomkövetése. Az RSOE kiemelten közhasznú szervezet; a DISR mellett a Balatoni (BISR), valamint a Tiszai (TISR) Információs és Segélyhívó

rendszereket is üzemelteti. A BISR segíti a balatoni vízi mentés koordinációját, vezérli a *Balatori Viharjelző Rendszert (BVR)*, a TISR a tiszai vízi turizmus és hajózás biztonságát szolgálja, árvíz esetén hatékony eszköze a mentési hírközlésnek, a védekezésben résztvevők kommunikációjának.

Az *Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF)* és az RSOE által üzemeltetett, a *Külügyminisztérium Válságkezelő Központjával*, illetve az *Egyesült Államok Geológiai Szolgálatával (USGS)* együttműködve fenntartott *EDIS (Emergency and Disaster Information Service)* oldalak hasznos tanácsokkal, információkkal szolgálnak a veszélyhelyzetekről, valamint azok megelőzéséről. A rendkívüli események nemcsak Magyarországra, hanem egész Európára, de még az USA-ra vonatkozóan is figyelemmel kísérhetők: például árvizek, viharok, szeizmikus adatok.

Az áttekintésből is leszűrhető, hogy az RSOE internetes megjelenése kulcsfontosságú a hazai hajózási információforrások között, használata elengedhetetlen a téma iránt érdeklődők és a hajózással hivatásszerűen foglalkozók számára (www.rsoe.hu).

Az érdekképviselői szervek közül a 2004-ben alakult *Magyar Hajózási Országos Szövetség (MAHOSZ)* oldalai szolgálhatnak kiindulópontul a tájékozódáshoz, elsősorban alapító tagjai (magyar személy- és áru fuvarozók, valamint más, a hajózással összefüggő tevékenységet végző egyesületek), illetve a hírek tekintetében (www.mahosz.hu).

A *Magyar Hajózásért Egyesület (MHE)* tevékeny szerepet vállal a hazai hajózás népszerűsítésében, tárgyi emlékeinek megőrzésében (hajófelújításokban), rendezvények szervezésében, mindezt aktív médiaszereplésekkel. Közkezdvelt és széles körben használt hajóregiszteri szolgáltatásokról a következőkben lesz részletesen szó (www.hajocsavar.hu).

Sajnos, már egyre inkább csak történelmi jelentőséggel bír a *Magyar Tengerészek Egyesületének (MATE)* érdekes kép és híryanaga (www.mateinfo.hu).

A régi hajók – mint ipartörténeti emlékek – megmentésén fáradozik a MAHOSZ, az MHE és a MATE, valamint a Közlekedési Múzeum és a (webes jelenléttel nem rendelkező) zebegényi *Hajózástörténeti Múzeum* együttműködésével a *Zoltán Alapítvány*. A 2004 tavaszán, az Európa cégcso-

port és *Neszmély Önkormányzata* által létrehozott, jelenleg nyolc saját tulajdonú veterán nagyhajó ápolását végző civil szervezet működteti a neszmélyi hajóskanzent, de gondoskodik a Közlekedési Múzeum tulajdonában lévő, Budapesten álló Kossuth-múzeumhajó szakszerű üzemeltetéséről is. Muzeális értékű járműveit részletesen bemutatja oldalain. 2004 óta évente (októberben) rendezi a *Magyar Hajózási Emléknep* programjait Neszmélyben (www.zoltanalapitvany.hu).

A Közlekedési Múzeum Közművelődési osztálya körül kialakult lelkes csapat által alapított *Magyar Közlekedési Közművelődésért Alapítvány* hajózási szakága kevés információt oszt meg magáról az interneten, feltételezhetően nem erre a közlekedési ágazatra helyezik működésük hangsúlyát (www.mkka.hu).

A vízügyi történeti anyagok felkutatását, kiállítások szervezését, kiadványok megjelentetését tűzte ki célul többek között az 1996-ban bejegyzett *Pro Aqua Alapítvány* (<http://www.vizugy.hu/vir/vizugy.nsf/0/81164676c93306eac1256ca60030c94f?OpenDocument>).

A *Paksi Duna-partért Közalapítvány* Paks Város Önkormányzata által, a paksi Duna-part rehabilitációjára életre hívott szervezet; gazdag képanyagot tesz közzé rendezvényeiről (www.paksnet.hu/dunapartert).

A *Gróf Széchenyi Ödön Magyar Hajózási és Yacht Egylet* elsősorban emléktúrák szervezésével adózik a nagy magyar reformer, illetve fia munkásságának. Oldalain erről fest rövid képet (www.motoryacht.hu).

A *Hajóipari Vállalkozók Egylete* főként Balaton közeli hajóépítőket, kereskedőket, hajóbérbeadókat, oktatókat, hajójavítókat, kikötői szolgáltatókat magában foglaló szakmai együttműködési forma, érzésünk szerint üzleti tömörülés, ennek megfelelően cégkatalógust is készít (www.hajoegylet.hu).

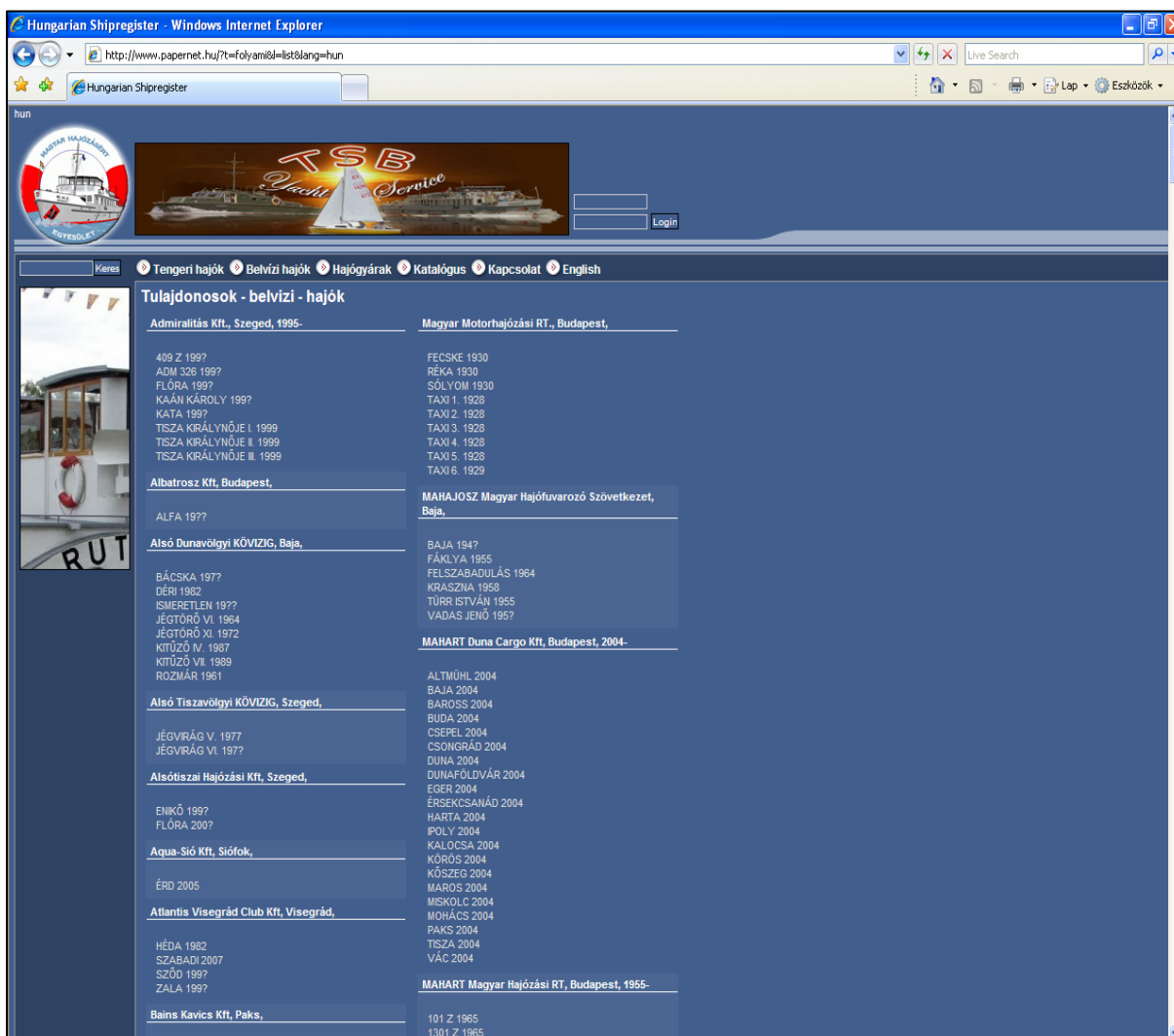
A hivatásos hajózás mellett a vízi sportokat űzők is számos szervezetbe tömörülhetnek, közülük internetes megjelenésük okán kiemeljük a *Magyar Vitorlás Szövetséget* (www.hunsail.hu), a *Magyar Evezős Szövetséget* (www.evezoszov.hu), a *Magyar Motoros Vízisport Szövetséget* (www.mmvsz.hu).

Vízi járművek regisztrálását végző adatbázisok

Hasonlóan más közlekedési eszközökhöz, a hajókról is építenek adattárakat, amelyek a járművek főbb jellemzőit, esetleg fotóit, és a hozzájuk kapcsolódó legfrissebb híreket, de akár történeti összefoglalásokat, szubjektív közleményeket (pl. útleírásokat, felújítások részletes ismertetését) is tartalmaznak. Mind a hajós szakma, mind a kíváncsi amatőrök számára színes és érdekes összeállítások ezek; archiváló funkciójuknál, de ismeretterjesztő jellegüknél fogva is rendkívül hasznos kezdeményezések.

A Magyar Hajózásért Egyesület által fenntartott Magyar hajóregiszterben az összes hazai lobogó

alá került, magyar tulajdonú, illetve Magyarországon épített tavi, folyami és tengeri egységet szeretnék számba venni, ami óriási és szinte végelethetetlen munka. A szakirodalmi, illetve internetes források mellett a szerkesztők számítanak a hajótulajdonosok, olvasók észrevételeire, emlékeire, fotóira stb. is, így a regiszter web 2.0-ás alapon épül. Ennélfogva több pontatlanság, szerkesztési következetlenség, esetleg adathiány is előfordul a rendszerben, de hangsúlyozni kell, ez – az egyetlen ilyen típusú, teljes körű civil – kezdeményezésük érdemeit nem csorbítja. A keresés történhet hajógyárak, hajónevek, hajótulajdonosok és hajótípusok szerint (5., 6. ábra). Angol nyelvű változata is működik (www.papernet.hu).

5. ábra Részlet a Magyar hajóregiszter belvízi keresőlapjáról
 Forrás: <http://www.papernet.hu/?t=folyami&l=list&lang=hun>

HUNGARIAN SHIPREGISTER - Windows Internet Explorer

http://www.papernet.hu/?l=sdetails&i=1378&lang=hun

HON TOURS utazási iroda www.hontours.hu

Keresés: Tengeri hajók | Belvízi hajók | Hajógyárak | Katalógus | Kapcsolat | English

m/s SZENT MIKLÓS exBALATON I. exKAPTAN SEVKET IYDERE

A hajó besorolása: BOSZPORUSZ személyszállító komp
 Építés ideje / helye: 2001, Kódz. Ereől Shipyard_Kódz. Ereől_TR
 Euro Number: 860 1751

Műszaki adatok:

Eredeti állapotban	2001
Legnagyobb hossz: (m)	41,62
Legnagyobb szélesség: (m)	9,00
Oldalmagasság: (m)	2,10
Legnagyobb merülés: (m)	1,2
GRT:	221
Főgép típus:	IVECO AIFO
Főgép teljesítmény:	2x3000 LC
Holtvízi sebesség:	27

Hajótörténet:

1999-KAPTAN SEVKET IYDERE, Isztambul (Törökország). Személyszállító átkelőhajó a Boszporuszon.
 2003-ban a Dunán felhagyók Budapestre.
 2004-BALATON I, Balatoni Hajózási Rt. Dunán üzemel a Panoráma Deck Kft-nél mint rendezvényhajó.
 2005-októberben levágtott fedélzettel felhagyók a Sión a Balatonra.
 2006-SZENT MIKLÓS, BHRT, Siófok, HU

SZENT MIKLÓS ex KAPTAN SEVKET IYDERE jellegrajzok
 Szerkesztő: Kádár Zoltán

KAPTAN SEVKET IYDERE török lobogó alatt Isztambulban.
 Fotó: Turyol Link...
 Szerkesztő: Szerkesztőség

6. ábra A Szent Miklós személyhajó adatlapja a Magyar hajóregiszterből

Forrás: <http://www.papernet.hu/?l=sdetails&i=1378&lang=hun>

Kalmár Dániel szerkesztésében olvasható a *Folyami hajózás* portál, amely részletes és illusztrált csoportosítást közöl a folyami hajófajtákról, jellegrajzokat mutat, azonban fő célkitűzése a Magyarországra látogató kabinos személyhajók katalógusának építése: adataik, fényképeik, menetrendjeik és egyéb jellemzőik gyűjtése (www.folyamhajo.hu).

A Balatonon üzemelő hajókról a *Balatoni hajók katalógusa* nyújt teljes körű képet, amely – hasonlóan az előzőekhez – adatokat, fotókat, sőt eseményeket, élménybeszámolókat is tartalmaz (www.balatonihajok.hu).

Hozzá kapcsolódik a *Balatoni hajók anno* elnevezésű gyűjtemény, melynek bőséges képanyaga fontos kordokumentum (<http://hajokanno.fw.hu>).

Ehelyütt kell megemlíteni a különféle ingyenes tárhelyekre feltöltött személyes képgalériákat, amelyekről jelentős összeállítás található a www.magyarhajozas.lap.hu oldalon, ahonnan egyébként sok más, hajózással kapcsolatos lapra is el lehet jutni.

Fórumok, sajtótermékek, hirdetőportálok

Vitathatatlanul a legismertebb és legolvasottabb hazai hajózási fórum az *Index* keretein belül hozzáférhető *Gőzhajók*, *hadihajók*, *hajózás* című. Aktualitástól függően napi tíz-húsz, de csúcsidekben akár százas nagyságrendű hozzászólások születnek itt. A fórum érdekessége, hogy tagjaiból szerveződött az MHE. Laikus vagy szakmai kérdések megvitatására és megválaszolására, friss hírek szemléjére kitűnő, de egyébként is minden hajózást kedvelőnek ajánlható rendszeres látogatása

(<http://forum.index.hu/Article/showArticle?t=9011160&la=70357788>).

A hajózáshoz kötődő hivatalos lapok elsősorban az egyes ágazati közlönyök, melyek ingyenesen letölthetők a *Magyar Hivatalos Közlönykiadó* honlapjáról: *Közlekedési Értesítő, Környezetvédelmi és Vízügyi Értesítő* (www.kozlonykiado.hu).

Az OKTFV bemutatásánál már szót ejtettünk a *Zöldhatósági Közlemények* című kiadványról, amely rendszeresen számos vízügyi vonatkozású anyagot is magában foglal (www.orszagoszoldhatosag.gov.hu).

További periodikumok:

- *Hajó Magazin* – vitorlás, szörf és motorcsónak magazin (www.hajomagazin.hu).
- *Tranzit* – logisztikai és szállítmányozási magazin, időnként hajózási cikkekkel (www.tranzit.hu).
- A Magyar Közlekedési Kiadó két szaklapja: *Magyar Közlekedés* – 1870-ben alapított szakfolyóirat, amelynek hajózási menüjébe nincs tartalom feltöltve (www.magarkozlekedes.hu) és *Navigátor* – internetes megjelenése nincsen.
- *Mémők Újság* – vízépítéssel, közlekedéstervezéssel foglalkozó írásokat közöl (www.mernokujasag.hu).
- *Természetbúvár Magazin* – természetvédelem, vízvédelem (www.termeszetbuvar.hu).
- *KTE Hírlevél* – az MTESZ KTE havi kiadványa (www.kte.mtesz.hu).

A portálként funkcionáló *Yachtlap* több szolgáltatást kínál, elsősorban a vízi sportok szerelmeseinek. *Cégtárat* épít, ahol például a zsilipek, hajószervizek, hajóbiztosítók adatait kereshetjük, de hírei, eseménynaptára, webáruháza, hirdetési oldalai is közkedveltek. Évente ad ki katalógust, valamint a *Glóbusz* utazási magazin tulajdonosa (www.yachtlap.hu).

A *Yachtlap* mellett vízi járművek adás-vételének hirdetését végzi a *Képes Autó Expressz* (www.expressz.hu/auto/vizijarmu).

Kikötők, révátkelések, webkamerák

Jelentőségüknél fogva külön fejezetben foglalkozunk a kikötőkkel, bár jellemzően ezeknek a létesítményeknek önálló honlapjuk nincsen. Néhány – részben már említett – szolgáltató témakatalógusa segíthet az eligazodásban. A kikötőknél csak az ún. közforgalmúakat érdemes megvilágítani. Ezen

belül is megkülönböztethetünk nagy- (teher- vagy személyszállító vízi járművek) és kishajók (sport- és kedvtelési célú csónakok, jachtok stb.) számára igénybe vehetőket, továbbá – speciális tulajdonságuknál fogva – önállóan kezeljük a rév- és kompátkelőket.

Az NKH időről-időre aktualizálja az általa jóváhagyott kikötőrendeket, melyek egy adott kikötőn belüli közlekedési szabályokat határozzák meg (www.nkh.hu/hajozas/content/view/3674/5706/lang,hu).

A RSOE honlapjának „Vízi információk” menüpontjában megjeleníti a legtöbb dunai teherkikötő és balatoni sportkikötő adatait, linkjeit, sőt, díjszabásokra is utal. Jól használható – folyamkilométereket, telefonszámokat, menetrendeket, viteldíjakat regisztráló – összeállítás készült a dunai, tiszai és balatoni kompokról, révekről is (7. ábra) (www.rsoe.hu).

A *Yachtlap* vegyesen (több kikötő- és vízterület típust együttvéve) közli az általa megszerzett adatokat (www.yachtlap.hu).

Sajátos kategóriát képeznek a webkamerák, amelyek száma örvendően szaporodik Magyarországon. Jelenleg Siófokon, Budapesten, Dunaújvárosban, Baján és Szegeden működik ilyen berendezés. Elérhetőségükről a www.webkamera.lap.hu vagy a www.magyarhajozas.lap.hu ad tájékoztatást.

Képzés

Az oktatás terén többféle képzési szintet kell elkülönítenünk. Az NKH regionális szervezetei, illetve vizsgabiztosai rendszeresen tartanak elméleti és gyakorlati vizsgákat a következő képesítések megszerzéséhez, amelyeknek vizsgakérdései is letölthetők (<http://www.nkh.hu/hajozas/content/view/3679/5717/lang,hu>):

- *belvízi kedvtelési célú* (kisgéphajó-vezető, vitorlás kishajó-vezető),
- *tengeri kedvtelési célú* (különböző kisgéphajó-vezetői),
- *belvízi hivatásos fedélzeti* (hajóskapitány, hajóvezető, kormányos stb.),
- *hajózási rádiókezelő* (belvízi hajózási rádiókezelő stb.),
- *belvízi hivatásos gépüzemi* (I. osztályú géptiszt stb.),
- *veszélyes áru* (ADN) szállítási szakértő,
- *hajózási üzemeltetési vezető*.

DUNAI KOMPOK ÉS ÁTKELŐK

	FKM	TELEPÜLÉS	TELEFON	TEHERBÍRÁS
		Dunakanyar mentén található átkelők		
10	1657.7	Újpest Megyer - Püsködfürdő	06-30-922-94-01	személy
11	1623.1	Százhalombatta - Tököl	(30) 2238 415	20t
12	1613.2	Ercsi - Szigetújfalu	06-30-922-94-01	20t
13	1597.9	Adony - Lórév	(30) 260-97-79	50t
			(24) 482-508	
14	1580.5	Dunaútváros - Szalkszentmárton	(30) 958-4085	50t
			(25) 281-355	
15	1533.2	Paks - Géderlak	(20) 539-2617	50t
16	1515.8	Gerjen - Kalocsa	-	40t
17	1507	Fadd Dombori - Faisz	(20) 938-5997	40t
18	1460	Dunaszekcső - Dunafalva	(60) 363-170	35t
			(69) 335-206	
19	1447	Mohács - Mohács sziget	(20) 957-4749	150t
			(69) 510-023	

MENETRENDEK

Újpest Megyer - Püsködfürdő

Újpest Megyer	5.00 -tól	személy
Püsködfürdő	21.00 -ig	

VITELDJÁK
személy: 140 Ft
gyerek: 85 Ft

Százhalombatta - Tököl

Százhalombatta	7.00-től 16.00 -ig	
Tököl	7:10-től 16:10 -ig	45 t

Ercsi - Szigetújfalu

7. ábra A dunai kompok és révek legfontosabb adatai a RSOE honlapjáról

Forrás: http://www.rsoe.hu/index.php?pageid=v_kompokatkelok_duna

A felsoroltak közül a sport- és kedvtelési célú képesítésekhez több magáncég is tart felkészítő tanfolyamokat, gyakorlati órákat ad, hasonlóan a szélesebb körben ismert autósiskolákhoz. Részletes listájuk: <http://motorcsonak.lap.hu>.

A Magyar Hajózási Szakközépiskola és Szakiskola (korábbi nevén: Lékai János Hajózási Szakközépiskola) reál gimnáziumként többek között hajógép- és berendezés-technikus, valamint közlekedés-, üzemviteli, hajózási és kikötői technikus végzettség megszerzését kínálja hallgatóinak (www.fok.hu/bp_kir/intezmen/generalt/4747_int.htm és <http://mhszki.freeweb.hu>).

A Széchenyi István Egyetem (SZE) Baross Gábor Építési és Közlekedési Intézetében ma is működik az egykori Hajózási tanszék jogutódja, a Közlekedési tanszék. Az önálló hajózási szak azonban

megszűnt, jelenleg közlekedésmérnöki diplomát kínálnak a hallgatóknak (<http://eki.sze.hu>).

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BMGE) Közlekedésmérnöki Karán létesült Repülőgépek és hajók tanszéken hajóépítő-gépész, vízi közlekedés, hajótervezés modulokon hallgathatók kurzusok (<http://rht.bme.hu>).

Ezen kívül természetesen több felsőoktatási intézményben foglalkoznak a vízi teherszállítás szerepével és vizsgálatával, főképpen a logisztikai tantárgyak, szakirányok keretein belül.

Statisztika

A Kormány 2006-os évi Országos Statisztikai Adatgyűjtési Programja (OSAP) a következő adat-

szolgáltatási kötelezettségek teljesítését írja elő az érintettek számára:

- A vízi szállítás adatai (1185/05),
- Áru- és személyszállítási teljesítmények (1189/04),
- Adatfelvételi lap a Duna magyarországi szakaszának tranzit hajóforgalmáról (1198/04),
- A hajózási engedélyesek, közforgalmú kikötők, magán kikötők, motoros kishajók, vitorlás kishajók adatai (1392/06),
- A kikötői áru- és hajóforgalom (1857/05),
- A vízi utak fenntartási munkái és költségei (1399/03),
- Az infrastruktúra fejlesztése, működtetési költségei (1858/03),

- A gazdálkodást jellemző fontosabb adatok (1382/05).

A kérdőívek feldolgozását a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) és a GKM végzi. Az ebből származó táblák egy része a KSH honlapjáról letölthető (stADAT – idősoros éves és évközi adatok, Gyorstájékoztató), melyek elsősorban a személy- és teherszállítási adatokra összpontosítanak (8. ábra). A GKM 1857-es azonosítójú adatgyűjtésének számai *Ulicska Ferenc* honlapján böngészhetők, aki a GKM munkatársaként magánoldalain is terjeszti az összeállítások nyilvános darabjait, sőt a KSH-tól származó statisztikákat is utánközöl (www.ksh.hu és www.ulicska.iweb.hu).

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/sza/sza20706.pdf - Windows Internet Explorer

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/sza/sza20706.pdf

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/sza/...

Save a Copy Search Select 125% PDF eBooks. Read one for free!

4. Belvízi áruszállítás a hajó nemzetisége szerint, 2007. I-II. negyedév
Inland waterway transport of goods by nationality of the vessel, Q1-Q2 2007

Hajó nemzetisége <i>Nationality of the vessel</i>	Belföldi forgalom <i>National traffic</i>	Nemzetközi forgalom <i>International traffic</i>		Átmenő forgalom <i>Transit traffic</i>	Összesen <i>Total</i>
		Berakások <i>Loadings</i>	Kirakások <i>Unloadings</i>		
Szállított áruk tömege, ezer tonna – <i>Quantity of goods transported, thousand tonnes</i>					
Összesen - <i>Total</i>	31	1 901	497	1 869	4 298
Ebből – <i>Of which</i>					
magyar – <i>Hungarian</i>	15	261	83	134	493
osztrák – <i>Austrian</i>	–	141	87	203	431
német – <i>German</i>	0	504	121	275	900
román – <i>Romanian</i>	2	384	61	209	656
ukrán – <i>Ukrainian</i>	–	243	29	585	857
szlovák – <i>Slovak</i>	14	81	33	138	266
szerb – <i>Serbian</i>	–	69	2	11	82
bolgár – <i>Bulgarian</i>	–	61	17	259	337
holland – <i>Dutch</i>	–	115	46	49	210
belga – <i>Belgian</i>	–	10	5	0	15
luxemburgi – <i>Luxembourgish</i>	–	4	8	4	16
Árutonna-kilométer, ezer – <i>Freight tonne-kilometres, thousand</i>					
Összesen - <i>Total</i>	2 812	306 482	87 807	708 308	1 105 409
Ebből – <i>Of which</i>					
magyar – <i>Hungarian</i>	1 113	47 162	15 025	50 654	113 954
osztrák – <i>Austrian</i>	–	23 664	15 423	76 859	115 946
német – <i>German</i>	25	100 112	20 562	104 244	224 943
román – <i>Romanian</i>	147	46 515	11 508	79 156	137 326
ukrán – <i>Ukrainian</i>	–	29 049	4 214	221 751	255 014
szlovák – <i>Slovak</i>	1 527	11 332	5 701	52 331	70 891
szerb – <i>Serbian</i>	–	12 594	169	4 000	16 763
bolgár – <i>Bulgarian</i>	–	5 925	3 447	98 079	107 451
holland – <i>Dutch</i>	–	23 082	8 946	18 627	50 655

6 of 14

8. ábra Részlet a KSH Szállítási teljesítmények, 2007. I-II. negyedév című gyorstájékoztatójából

Forrás: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/sza/sza20706.pdf>

Egyéb források

Fontos tudni, hogy hajózási foglalkozás-egészségügyi szolgáltatás nyújtására csak egyes orvosok jogosultak Magyarországon. Listájuk és elérhetőségük *dr. Melles Imre* hajóorvos (*Repülési, Hajózási és Tengerészeti Egészségügyi Központ*) lapjain – sok más hasznos egészségügyi információ mellett – megtalálható (www.hajoorvos.hu).

Jelen dolgozatnak nem volt célja üzleti indíttatású források bemutatása, azonban annyit megemlítnünk, hogy hajózási vállalkozásokról, hajóépítő- és forgalmazó cégekről, mérnöki irodákról, egyéb *kereskedelmi jellegű* információkról bővebb tájékoztatást szerezhethetünk a mindenki által ismert *Startlap* család egyes témakatalógusaiban, például:

- <http://magyarhajozas.lap.hu>
- <http://hajo.lap.hu>
- <http://kikoto.lap.hu>
- <http://hajoberles.lap.hu>
- <http://motorcsonak.lap.hu>
- <http://hajofelszeres.lap.hu>
- <http://vitorlazas.lap.hu>

Megállapítható, hogy a hazai internetes hajózási információforrások száma és minősége igyekszik követni az igényeket, azonban további fejlesztésük elengedhetetlen. Terjedelmes összegzés helyett, a kitarító figyelmet követően, azt kívánjuk, hogy olvasóink testközelből is ismerkedjenek meg a hajózás szépségeivel, mert ugyan: „*a hajó nagyobb biztonságban van a kikötőben, de a hajókat nem ezérik építik.*”³

Hivatkozások

- ¹ A hajózási témájú tankönyveket, szabályzatokat, oktatási- és vizsgasegédleteket, térképeket, albumokat stb. nem ide sorolva néhány példa:
 - HÁMORI Péter: A magyar hajózás képes története. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. 135 p. ISBN 963-19-0311-7
 - HORVÁTH Imre: Balatoni Hajózási Rt. hajósai. Történetünk 1846-tól napjainkig. Siófok, Balatoni Hajózási Rt., 2005. 88 p.
 - HORVÁTH József: A „Nautica”. A fiemei M. Kir. Állami Tengerészeti Akadémia története. Budapest, Ha-Jós Bt., 1999. 196 p. ISBN 963-03-9236-4
 - MARCZIS Ervin: 100 éves a magyar állami hajózás. Budapest, MAHART. 1994. 92 p. ISBN 963-04-4798-3
 - RITTER P. Tibor–NEMHALA György–STRAUB Dezső: Csodahajó. Noé bárkájától a szárnyashajóig. Budapest, Redakció, 2007. 239 p. ISBN 963-06-0921-5
 - VASS Ödön: Hajózási értelmező szótár hivatalos és kedvtelési hajósoknak, tengerészeknek. Budapest, Alapítvány a Hajósoktatásért, 2006. 116 p. ISBN 963-229-194-8
- ² Például: Hajózás [elektronikus dokumentum] CD-ROM. Budapest, Info-Korong, 1998.
- ³ COELHO, Paulo: A zárándoklat. Egy mágus naplója. Ford. PALKÓ Katalin. Budapest, Athenaeum, 2005. 247 p. ISBN 963-9261-27-0

Beérkezett: 2007. IX. 15-én

Kiszl Péter

könyvtáros, közgazdász,
az ELTE BTK Informatikai és
Könyvtártudományi Intézetének
egyetemi adjunktusa.
E-mail: pkiszl@ludens.elte.hu

Új Web of Knowledge platform

A Thomson Scientific teljes egészében megújította az ISI Web of Knowledge platformot: új megközelítéssel lehet keresni, elemezni és megosztani az információkat. Az új változat megújított arculatával a különböző felhasználói közösségek egyedi és kutatási igényeit célozta meg azzal, hogy új és innovatív útvonalakat ajánl fel. Az újra tervezett platform a kezdőknek is segítségére van.

/Advanced Technology Libraries, 36. köt. 5. sz. 2007. p. 9./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Koltay Tibor

Internetes forráskalauzok: elvek és generációk

Az internetes keresők és a forráskalauzok közötti különbségek mellett jó, ha ismerjük, milyen dokumentumokat vesz fel gyűjteményébe egy-egy forráskalauz. Ebbe kapunk betekintést a „Librarians Index to the Internet” nevű, a közkönyvtárak igényeit kiszolgálni hivatott forráskalauz útmutatója alapján. Két új szolgáltatás: az „Intute” brit tudományos forráskalauz és a „WorldWideScience.org”, amely válogatott források keresését teszi lehetővé.

Bevezető

Az internetkeresők (keresőmotorok, keresőszolgáltatások) egyik legfőbb problémája a keresési pontosság alacsony foka, vagyis az, hogy használatukkal gyakran kezelhetetlenül sok találatot kapunk. A másik gond, hogy nem válogatnak a források között. Ez utóbbi alól némi kivételt jelentenek az olyan szakterületi keresők, mint a *Google Scholar* (<http://scholar.google.com>) vagy a *Scirus* (<http://www.scirus.com/>).

A forráskalauzok a válogatás, a minőségbiztosítás tekintetében kétséget kizáróan felülmúlják az általános keresőket. Sokan, sokféleképpen nevezik őket, de közös jellemzőjük, hogy mindegyikük tartalmazza a források URL-jeit, amelyek kiegészülhetnek a források leírásával és értékelésével. A forráskalauzok összeállítói könyvtárak, könyvtárosok, szakértők, szakértői csoportok.

A forráskalauzok legtöbbször szakrend (hierarchia) szerinti rendezettségben közlik a forrásokat. Mivel azonban sokan nem kedvelik, és nem ismerik ezeket a szakrendeket, a kalauzokban is lehetővé teszik a keresést.

Fontos kérdés, hogy egy-egy forráskalauz előállítása és gondozása kap-e megfelelő finanszírozást. A gondozás elsősorban a források meglétének, URL-jük aktualitásának ellenőrzését jelenti, amihez elsősorban team-munkára, „főhivatású” munkatársakra van szükség.

Ahogy a keresőknek megvannak a korlátai, úgy a forráskalauzok sem mindentudók. Elsősorban átfogóbb témák információit tudjuk segítségükkel jól felderíteni. Emellett tudnunk kell, hogy a forráskalauzok viszonylag kevés számú forrást tartalmaznak, továbbá frissítésük is lassabb lehet a keresőkénél.

Forráskalauzok építésében mindig is élen jártak Nagy-Britannia egyetemi könyvtárai. Az ő munkájukat dicséri például a *BUBL* (*Bulletin Board for Libraries*: <http://bubl.ac.uk>), amely 1996 óta épül. Nem csak kiváló brit forráskalauzokat ismerünk. Az Amerikai Egyesült Államok is „nagy hatalom ezen a téren”. Megemlíthetjük például az *Internet Public Library* (<http://www.ipl.org>), az *Infomine* (<http://infomine.ucr.edu/>) vagy a *Librarians Internet Index* (korábbi nevén *Librarians Index to the Internet*, *LII*, <http://www.lii.org/>) szolgáltatásait. Emeljünk ki két, máshol készült forráskalauzt is! Az *Internet Directory for Botany* (<http://www.botany.net/IDB/>) 1994 óta épül, és jelenleg Kanadában működtetik. A *Biogate* (<http://biogate.lub.lu.se/>) Svédországban, a *Lundi Egyetemen* készül. Mindkettő megtalálható a „*PINAKES: A subject launchpad*” („tematikus kilövőpad”) elnevezésű gyűjteményben (<http://www.hw.ac.uk/libWWW/irn/pinakes/pinakes.html>). A *PINAKES* a legjobb forráskalauzok közül válogat. Bár brit eredetű, számos más országban, esetenként nemcsak könyvtárakban készült, hanem egy-egy kutató által összeállított forráskalauzra is rámutat.

Az elvekből: Mit gyarapít egy forráskalauz?

Az előzőekben már említett *LII* közkönyvtári jellegű forráskalauz, amelynek célkitűzése az, hogy jól szervezett, megbízható és hiteles, könyvtárosok válogatta forrásokat kínáljon Kalifornia állam (USA), az Egyesült Államok és a világ többi polgárának. Van gyűjtőköri szabályzata, amelyet persze egyszerűen „kiválasztási kritériumok” néven találunk meg. A *LII* alapvetően felnőttek számára készül, és egyedi, fontos tartalmakat hordozó weboldalakra mutat rá. Ezek között vannak olyan intézményi oldalak, amelyek az elérésükre vonatkozó

aktuális információkon kívül a felhasználók széles rétegeinek igényeit kielégítő információkat nyújtanak. Kereskedelmi forrásokat csak akkor dolgoznak fel, ha ingyenesen nyújtanak olyan fontos információkat, amelyek nem ismétlik más, az LII-ben feldolgozott források tartalmát. Hasonlóképpen, a könyvtárak és az iskolák weboldalaitól is fontos tartalmak meglétét várják el. Amerikai forráskalauzról lévén szó, csak angol nyelvű tartalmakkal foglalkoznak.

A bekerülés kritériuma lehet az is, hogy az adott forrás jelentős kérdésekkel kapcsolatban egymással vitatkozó nézeteket tükrözzön, aktuális problémákkal foglalkozzon, a könyvtárak felhasználói és a könyvtárosok, vagy információval rosszul ellátott csoportok információ-igényeit elégítse ki. Minden weboldalnak meg kell felelnie az ingyenes elérhetőség, hitelesség, szerzőség, külső csatolók megléte, valamint a jogszerűség ötös követelményrendszerének. Ezek bármelyikének hiányában nem veszik fel az LII-be az adott forrást, vagy – ha korábban mégis felvették – eltávolítják onnan.

A hitelesség azt jelenti, hogy aktuális, pontos információkat nyújtson az oldal, szerzőjének képesnek kell lennie az adott tartalom közzétételére. Szerzősége ezúttal azt kell értenünk, hogy a tartalom írott formában, minimális nyelvtani és helyesírási hibával jelenjen meg. Ezek a szempontok lényegében weboldalak értékelésének közismert szempontjaival [1] azonosak, ahogy a következő, az előbbieknél sokkal kevésbé egzakt követelmények is.

A jogosultság kérdéskörébe tartozik a szerző azonosíthatósága, elérési címének megléte. Mennyire ismert a szerző az adott szakterületen, és megvan-e a megfelelő végzettsége? Megjelöli-e, milyen forrásokból dolgozott?

A szempontok következő csoportját legjobban kérdések formájában fogalmazhatjuk meg (ebben is követve az eredeti forrást).

- Mi az oldal célja? Oktatni, informálni, szórakoztatni vagy meggyőzni kíván bennünket? Világosan megfogalmazták-e az oldal célját, vagy könnyen kikövetkeztethető-e? Van-e valami rejtett célja?
- Ki a célközönsége? Megfelel-e ennek a célközönségnek?
- Milyen az oldal más, azonos témájúakkal összehasonlítva?

Ugyancsak kérdések formájában érdemes a tartalom kérdéseit megvilágítanunk.

- Mennyire alaposan tudósít az adott tartalomról az oldal?
- Ha az oldal nem tényeket, hanem véleményt jelenít meg, egyértelmű-e, hogy véleményről van szó?
- Hozzájárul-e ez a vélemény ahhoz, hogy az LII gyűjteménye kiegyensúlyozott legyen?

A formai megvalósítással, dizájnnal szembeni követelmények között ott van a jól szervezett és könnyen navigálható kialakítás, a kereshetőség, a böngészhetőség. Tegyük fel ezzel kapcsolatos kérdéseket!

- Egyaránt megjeleníthető-e az oldal Firefox és Internet Explorer böngészőkkel?
- Összhangban van-e az oldal összetettsége célközönségével?
- Folyamatosan elérhető-e?
- Vonzó látványt nyújt-e, különösen célközönségének?

A funkcionális követelmények, mint például a letöltés gyorsasága, vagy a regisztráció szükségessége viszonylag ismert problémák. Talán ritkábban szoktunk foglalkozni azzal, hogy ideiglenesen, egy-egy projekt céljára készült weblapról, esetleg személyes oldalról van-e szó.

Intute: A detektív visszatér

Az alcímben szereplő „nyomozó”, az *Internet Detective* 2006 óta „dolgozik” a <http://www.vts.intute.ac.uk/detective/> címen. Egy ingyenes, online oktatóprogramról van szó, amely az egyetemistákat segíti annak a kritikus gondolkodásnak a kialakításában, amely az interneten való információkereséshez elengedhetetlen [2].

Az Internet Detective az *Intute* egyik szolgáltatása, amely úgy is tekinthetünk, mint az *Intute* forráskalauz megszemélyesítését. Az *Intute* név betűszót az *Internet* és a *Tutorial* (oktatóanyag) szavakból formálták meg. Nem előzmények nélküli dologról van szó, hiszen az *RDN* (*Resource Discovery Network*) korábban is létezett forráskalauzainak utóda. Melyek is voltak ezek?

- Altis (vendéglátás, sport, szabadidő és turizmus);
- Artifact (művészet és kreatív ipar);
- BIOME (egészség- és élettudományok);
- EEVL (műszaki tudományok, matematika és számítástechnika);
- GEsources (földrajz- és környezettudomány);
- Humbul (humán tudományok);
- PSIGate (fizika);

- SOSIG (társadalomtudományok).

Ezeket a forráskalauzokat újrastrukturálták, új nevet, továbbá egyetlen, közös felhasználói felületet kaptak [3]. A közös felületen (<http://www.intute.ac.uk/>) négy nagyobb csoportot találunk:

- Science, engineering and technology (természettudományok, műszaki tudományok);
- Health and life sciences (egészség- és élettudományok);
- Social sciences (társadalomtudományok);
- Arts and humanities (humán tudományok).

Az Intute átadására 2006. július 13-án került sor Londonban, figyelemre méltó előzményeket követően. 2005-ben 7,38 millió keresést és 34 millió böngészést végeztek a forráskalauzokban, ami 123,7 millió oldal elérését eredményezte. Az adatbázis összesen 114 000 leírást tartalmaz, ennek mintegy 30%-a a természettudományok és műszaki tudományok, 28%-a az egészség- és élettudományok, 26%-a a társadalomtudományok, végül 16%-a a humán tudományok területéről származott.

Az Intute alapelve:

- egy adatbázis,
- egy szervezet,
- egy név,
- egy keretrendszer [4].

Az Intute gyűjteményfejlesztési irányelveinek alapja a minőség, a következetesség és az interoperabilitás szem előtt tartása, gyűjteményszervezési vagy katalogizálási tapasztalatokkal rendelkező munkatársak bevonásával [5]. Az *interoperabilitás* a rendszerek egymással való együttműködési képessége. Mivel a digitális könyvtárak alapvetően különböző szervereken található (a hálózaton elosztott), ráadásul sokféle, heterogén információforrásokhoz nyújtanak hozzáférést, ennek megoldása és fenntartása kritikus kérdés. Az Intute saját katalogizálási szabályzatot alkotott, és a különböző területek szakértői értékelik és válogatják ki a hálózat „legjavát” [6].

Az Intute fenntartója – az RDN-hez hasonlóan – elsősorban a *JISC (Joint Information Systems Committee)*, a brit felsőoktatási informatikát finanszírozó testülete.

Az Intute vívmányai közül a négy nagy csoport egy felületen való megjelenítése volt talán a legkevésbé fontos, hiszen egy-egy szakterület kutatói viszonylag ritkán látogatják az övéktől gyökeresen

különböző tudományterület forráskalauzát. A négy területhez kapcsolódó szolgáltatások egy része is eltérő.

A megjelenés mindenütt alapvetően ugyanaz. Szakrendben böngészhetünk a források között, vagy kereséssel juthatunk el a minket érdeklő forráshoz. Minden csoportra jellemzők a forráskalauzok tipikus erényei és hátrányai, de a legfontosabb, hogy gondosan válogatott forrásokat tárnak fel, és a forrásokról leírásokat is kapunk. Az Intute leírásai igen részletesek, és tartalmi feltárás is járul hozzájuk. Ebből azonban a felhasználó viszonylag keveset lát az alapértelmezett képernyőn. Az Intute létrehozói nyilván úgy gondolták, hogy számos olyan információ van, amely a felhasználók többségét nem érdekli, amiben valószínűleg igazuk is van. Persze a részletesebb adatok is megnézhetők egy kattintással.

A természettudományi csoport a következő kategóriákat ajánlja fel böngészésre: csillagászat, kémia, számítástechnika, földtudományok, műszaki tudományok, környezet, földrajz, matematika, fizika, a tudományról általában.

A „tudományról általában” szakon belül megtalálható a tudománytörténet, a tudománypolitika, a tudományfilozófia, a technológia-transzfer, és szerepelnek itt a híres kutatók, az etikai kérdések, a kommunikáció kérdései is.

A műszaki tudományokon belül találunk olyan vonást is, amely más szakterületeken nem mindenütt van meg, sőt a világ forráskalauzainak sorában is inkább ritkának mondható. Nézzük meg ehhez például a nanotechnológia forrásait! 137 dokumentumot találunk itt: az első nyolc viseli az „Editor’s Choice” címkét, vagyis a „dokumentumok válogatott csapatából” ezek a források a legjobbak. Az „Intute Science, Engineering and Technology” szolgáltatásai közé tartozik még egy, a szakterület híreivel foglalkozó blog, elektronikus folyóiratok, e-print repozitóriumok keresője, a legaktuálisabb témák „forró oldalai”, összeállítás a természeti kockázatokról, hírszolgáltatás (RSS-ben is), tudományos adatok tára.

E-printeknek az elektronikus preprinteket és posztprinteket nevezzük. A *preprint* szó olyan tudományos publikációt fed, amelyet még nem lektoráltak. A *posztprintek* ezzel szemben lektorált és publikált dokumentumok, amelyeket általában a különböző kiadók engedélyével tesznek közzé a kutatók.

Az Intute számos más kiegészítő szolgáltatását említhetnénk erről a területről, de a másik három fő terület kínálatából is. Mind a négy nagy szakterület oldaláról elérhetők a *Virtual Training Suite* online oktatóanyagai.

Akinek nem elég az Intute, az számos segédanyaghoz férhet hozzá. Pdf fájlként, tehát jól nyomtatható formában kapunk tájékoztató anyagokat az Intute-ról és négy fő szakcsoportjáról. Munkalapok segítségével végigvezetnek az Intute használatán, ide értve megint csak az egyes szakcsoportokat és a speciális szolgáltatásokat. Számos szakterület információforrásairól is kaphatunk kis broszúrákat.

Az Intute-t nyugodtan nevezhetjük *szuperkalauz*-nak, hiszen számos korábbi, nagy hagyományú forráskalauz eredményeit egyesíti magában. Fontos vonása, hogy a megfelelő finanszírozás eredményeképpen népes szakértői gárda, gondos könyvtárosi teamek gondozzák, figyelik az URL-ek változásait és a tartalom frissességét.

Egy vadonatúj szolgáltatás

2007 januárjában jött létre az *Amerikai Egyesült Államok Energiaügyi Minisztériuma Tudományos és Műszaki Információs Irodája (U.S. Department of Energy's Office of Scientific and Technical Information)* és a *British Library* közötti megállapodás, amelynek alapján megkezdte működését a *WorldWideScience.org* (<http://www.worldwidescience.org/>). Igazából nem a forráskalauzok új generációjáról van szó, hiszen a *WorldWideScience.org* nem forráskalauz, hanem egyelőre az alábbi forrásokhoz való közös keresőfelület:

- Australian Antarctic Data Centre (Ausztrália),
- Canada Institute for Scientific and Technical Information (Kanada),
- Defence Research and Development Canada (Kanada),
- DEFF Global E Prints (Dánia),

- DEFF Research Database (Dánia),
- Electronic Table of Contents (ETOC) (Nagy-Britannia),
- J-EAST (Japán),
- J-STAGE (Japán),
- J-STORE (Japán),
- Journal@rchive (Japán),
- NARCIS (Hollandia),
- Science.gov (Amerikai Egyesült Államok),
- Scientific Electronic Library Online (Brazília),
- UK PubMed Central (Nagy-Britannia),
- Vascoda (Németország).

Nem böngészhető tehát, viszont ez is ingyenes szolgáltatás, amely mindazt tudja, amit a keresők tudnak, és válogatott forrásokban keres.

Irodalom

- [1] MESKÓ Eszter: Aranyrög vagy csillogó szemét? – Az internetes források kritikai értékelése. = TMT, 51. köt. 2. sz. 2004. p. 72–77.
- [2] LII Selection Criteria 2006. <http://lii.org/search/file/pubcriteria> (2007. június 18.)
- [3] PLACE, E.–KENDALL, M.: Return of the Internet Detective. PowerPoint prezentáció, 2006. <http://www.intute.ac.uk/events.html> (2007. június 13.)
- [4] RDN Service Changes During, 2006. <http://www.rdn.ac.uk/intute/news.html> (2007. június 13.)
- [5] Intute Collection Development Framework and Policy, 2006. <http://www.intute.ac.uk/policy.html> (2007. június 13.)
- [6] Intute launch presentation. <http://www.intute.ac.uk/publications.html> (2007. június 13.)

Beérkezett: 2007. IX. 23-án.

Koltay Tibor

a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Kar informatikai és könyvtártudományi tanszékén és a Nyugat-Magyarországi Egyetem könyvtár- és információtudományi tanszékén főiskolai tanár.
E-mail: Koltay.Tibor@abk.szie.hu

Kőrös Kata – Somogyi Tamás – Ternai Zita

Adattármustra. Képarchívumok

A sorozat egyes számaiban független szakértők értékelik a magyar nyelvű internet könyvtári szempontból fontos tartalomszolgáltatásait megadott szempontok szerint; ez alkalommal a képgyűjteményeket. A bírálatok a használók számára fontos kezelőfelülettel, keresőrendszerrel, tartalommal és metaadatokkal foglalkoznak. Az értékelések egyrészt segítséget nyújtanak a rendszerek minél eredményesebb használatához, másrészt felhívják a fejlesztők és karbantartók figyelmét a szolgáltatás hiányosságaira, a jövőbeli minőségi javítások érdekében.

Budapest-Képarchívum

Honlap: http://www.fszek.hu/adatbazisok/sajat_adatbazisok/budapest-keparchivum

E-mail: bgj@fszek.hu

Fenntartó: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
Budapest Gyűjtemény

Értékelés dátuma: 2008. március 7.

Értékelő: Ternai Zita

Általános értékelés

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) központi épületének legfelső emeletén található Budapest várostörténeti, helyismereti gyűjteménye, köztük a fotótár is. Ebben a fotóarchívumban mintegy 140 ezer fényképet őriznek a főváros múltjáról: városkép, épület, építészeti műemkek, hétköznapi jelenet, történelmi pillanat, az infrastruktúra változásai mind helyet kapnak – profi és amatőr fotográfusok masinájából egyaránt.

A Budapest Gyűjtemény anyagára törvényes megőrzési kötelezettség vonatkozik. A dokumentumok védelmére ezért a könyvtárban általában érvényes használati szabályoknál szigorúbb előírások szolgálnak. Ottjártamkor tapasztaltam, hogy sok muzeális értékű kép minősége – feltehetően a gyakori használatból – egyre gyorsabban romlik, így sürgős beavatkozásra szorulnak. A könyvtár munkatársai ezért kezdték meg példátlan értékeik digitalizálását, nyilvánossá tételét: létrehozták a Budapest-Képarchívumot (1. ábra) az Arcanum Adatbázis Kft. szoftverével. Az adatbázisba való bekerülésnél elsőbbséget élveznek a főváros egykori arculatát kidomborító képek közül a leggyakrabban keresettek, a legrégebbi, muzeális értékű fotográfiák, illetve régi fényképalbumok illusztrációit bemutató

reprodukciók. A képek mellé – alapos kutatást követően – részletes leírás is készült, így számos szempont alapján kereshetők vissza, egy meglehetősen fejlett keresőrendszerrel. A létrehozók nem titkolt célja, hogy az adatbázisban közreadott reprodukciók alkalmassá váljanak a válogatásra, tanulmányozásra, az oktatásban és (nem üzleti jellegű) előadásokon, kiállításokon való felhasználásra.

1. ábra A Budapest-Képarchívum ismertetője a FSZEK honlapján

A tesztelés során talált komolyabb hiányosságok a következők:

- Kevés az információ a projektről, az előzményekről, a jelen állapotról, a jövőbeni elképzelésekről, a fejlesztés üteméről és a fejlesztés várható nagyságáról. Az látszik, hogy professzionális, sok kutatómunkával és alapos előkészületekkel

végzett munkáról van szó, de jó lenne tudni, kiknek és mikortól is köszönhetjük mindezt? Egy másnak ellentmondó dátumokat találtam a kezdetekre. A <http://database.fsze.hu:2006> nyitóoldal szerint: „Budapest, 2003”, míg ha a <http://database.fsze.hu:2006/ftopt/ft0301.htm?v=fototar&a=start> oldalról lépek be az adatbázisba, ugyanaz a névjegy már 2004-es dátummal szerepel.

- Nem tüntetik fel az utolsó frissítés időpontját, aminek jelentősége van mind a tesztelésnél, mind az informálódásnál. Sajnos sem a könyvtár honlapján, sem az adatbázis súgójában nincs rögzítve alapvető információként az adattár mérete, még a találatok alapján sem lehet rá következtetni. Csak arról tájékoztatnak, hogy „a digitális képarhívumot folyamatosan bővítjük, adatait frissítjük, ha szükséges, javítjuk”. Egyedül a *Nemzeti Digitális Adattár (NDA)* oldalán találtam egy dátum nélküli leírást, miszerint „... a mintegy 140 ezer fényképet őrző fotóarchívumból jelenleg 3000 kép adatai kereshetők az interneten, és további 3000 kép digitalizálása van folyamatban”. Ennél frissebb adat szerepel egy másik weboldalon, ahol a találatok száma: 4689. Az utolsó frissítés dátuma itt sincs feltüntetve. Ez az oldal a *budapest-anno.uw.hu* – amely a Budapest-Képarhívum alternatív kezelőfelületeként szolgál, azaz azt használja a képek és a leírások forrásaként, csak egyszerűbben kezelhető.
- A Budapest-Képarhívum keresőlapja fejlett és igényes, de szükség lenne egy egyszerű keresőre is, eleget téve a kezdő felhasználók igényeinek; illetve meg lehetne teremteni a gondtalan nézelődés lehetőségét, hogy az összes kép megnézhető legyen szűrők és keresőfeltételek megadása nélkül. Erre kiváló példa a *budapest-anno.uw.hu* címen fellelhető alternatív kezelőfelület. Számomra nem derült ki, hogy milyen viszonyban állnak egymással, egyáltalán, a FSZEK tud-e erről a kezdeményezésről? Mindenesetre egy hivatkozást el lehetne helyezni az adatbázis bemutatásánál erre az egyszerűbben kezelhető felületre.
- Nem található angol (esetleg német) nyelvű változat, egyetlen idegen nyelven sincs ismertető a projektről. A FSZEK angol nyelvű honlapján mutat ugyan hivatkozás a „Budapest Collection”-re, de kattintás után a magyar felülettel találjuk szembe magunkat. Mivel a Budapest-Képarhívum páratlan, nagyszabású kezdeményezés, keresőjét – a súgóval együtt – többnyelvűvé kellene tenni, hiszen világviszonylatban is nagy értéket képviselne, többek között a szakirodalom-kutatás terén is.

Összefoglalva: Saját – építéstudományi könyvtárban töltött néhány éves – tapasztalatomból kiindulva, sok építészhallgatónak, főleg a vidékieknek tudnak segíteni azzal, hogy ingyenesen közszemlére teszik azt az anyagot, ami az országban egyedül csak a FSZEK-ben érhető el, egyébiránt ott is csak helyben használható. Főképp, ha a legfontosabb, Budapesttel foglalkozó könyvek, folyóiratok lapjain rejtőző ábrákat is felhasználják, és visszakereshetővé teszik, ráadásul lehetőség szerint házsám-pontosságig meghatározva a fényképeken látható épületeket, megadva az építészek és egyéb közreműködők nevét. A könyvtárosoknak azért felbecsülhetetlen segítség, mert az egy-két példányban meglévő kézikönyvek „rongyosra” fénymásolása helyett ajánlhatunk egy adatbázist, ahol szabadon – időtől és tértől függetlenül – megtekinthetők a képek; szintén hasznos anyaggyűjtési lehetőségként szolgál a fényképezésnek és a fotografálás történetét kutatóknak.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- Az adatbázis felülete egyszerű és izlées. A paszellsárga háttéren jól mutatnak és könnyen olvashatók a fekete betűk. Az ugrópontok egyértelmű aláhúzással vannak jelölve. Nem találtam hibásan működő hivatkozást. A teljes színvilág alkalmazkodik a FSZEK egész honlapjának megjelenéséhez. A szövegméret Internet Explorer és Mozilla Firefox böngészőben is állítható az adattár ismertetőjénél, a kereső ablak betűmérete azonban kötött, ami módosítást igényelne. Nyomtatási nézet csak a találati halmaznál létezik, de például a Súgó HTML formátumú leírásához is szükség lenne rá.
- A tartalmat könnyen áttekinthető formában rendezték el. Az elérhető tartalom köre meg van határozva, a források fel lettek tüntetve, egyedül az alapvetőnek tekinthető adatbázisméret hiányzik. A bal oldali panelben állandóan látható a menüsor, így könnyen lépegethetünk az oldalak között. A keresőfelülethez minden részletre kiterjedő, alapos, érthető tájékoztató tartozik. Ha az először ide tévedt látogató veszi a fáradságot, és van egy órája, hogy végigolvassa és értelmezze az adatbázis leírását, a kereső működését, könnyen fog majd boldogulni a keresés folyamán. Nagy hiányosság, ami a tesztelés során is folyamatosan visszatérő nehézséget okozott, hogy a Súgón belül nincs elhelyezve olyan keresőfelület, amelybe a szabad szöveget beírva, a Súgó a megfelelő részhez ugrana. Ez azért lenne fontos, mert igényes, hosszadalmas leírások

ról van szó, amelyekben nem mindig könnyű eligazodni, még akkor sem, ha a bal oldali menü állandóan látható tartalomjegyzékként szolgál.

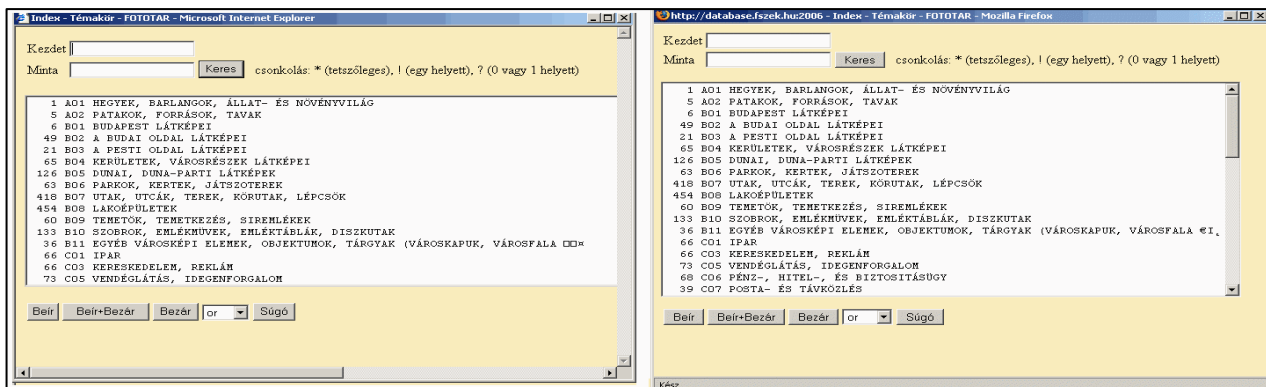
- Az adatbázis behívásakor rögtön két ablak nyílik meg: a *Súgó* és a *Kereső* külön ablakban jelenik meg, ami azért jó megoldás, mert nem kell sokat kattintani, azonnal lehet használni a keresőt. Nincs megkülönböztetve egyszerű és összetett keresés, az űrlap csak egyféleképpen használható. A keresés folyamán minden művelet külön ablakot nyit. Ez kezdetben furcsa volt, de nem rossz megoldás, mivel így elvileg egyszerre több keresés eredménye is látható. Először én is beleestem abba a hibába, hogy az előző keresésemet felülírta a következő. Hogy ne így történjen, ismerni és használni kell a lakatot ábrázoló ikont: a zárolást. Ennek következtében az új halmaz már nem nyíllhat meg ugyanabban az ablakban, védve van a felülírástól, ami hasznos megoldásnak bizonyul.
- Internet Explorer 6.0 és Mozilla Firefox 2.0 alatt is egyformán jól működik a rendszer. Egyetlen szépséghibát fedeztem csak fel Explorerben az indexek megnyitásakor, ami mindig külön ablakban történik. A választott index kifejezéseinek felsorolása görgethető menüben található. Mindenütt bele is fér az ablakba ez a rész, kivéve a témakörök-indexnél. Itt van egy vízszintes gördítősáv, amivel elérhetünk a sorok végére, ahol előkerül ugyan a függőleges gördítősáv, viszont ekkor már nem látjuk a szavak elejét, így nem lehet tudni, mennyit kellene lefelé haladni (2. ábra).
- A honlap fejléce nem tartalmazza egyértelműen a szolgáltatás nevét, csak a sablonos FOTOTAR szerepel rajta, ami bármilyen fotókat tartalmazó tárhely lehetne. A névjegyben viszont helyesen, fel van tüntetve a szolgáltatás, a készítő és a használt szoftver neve. A látogatók közölhetik észrevételeiket a megadott e-mail címen. Jó dolog, hogy több helyen is feltüntetik: szívesen fo-

gadják a kérdéseket, kiegészítéseket, adatjavításokat. Kapcsolattartó személy telefonszáma is szükség lenne.

- Hiányolom a számlálót, amely izgalmas lenne, egy esetleges statisztikához mindenképpen.

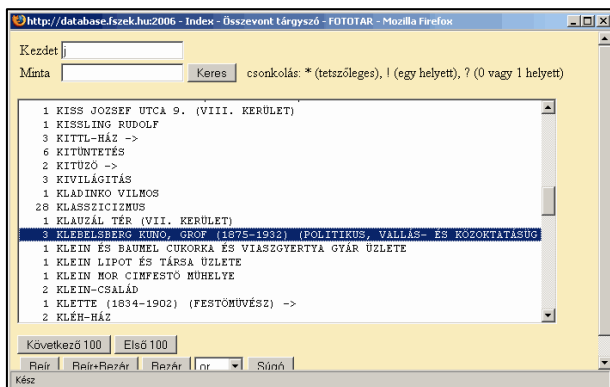
Kereső funkciók, találatok

- A keresőfelület első ránézésre bonyolultnak tűnik, sok mező és választási lehetőség látható rajta. Ezeket tulajdonképpen nem nehéz értelmezni, de akinek nincsenek előzetes ismeretei, legfeljebb kevesebb eszközzel él.
- A Budapest-Képtárhelyben a reprodukció tartalmát, fizikai sajátosságait és – kiadványban közzétett képek esetében – forrásadatait feltáró adatelemekre van mód keresőkérdést megfogalmazni. Ki kell jelölnünk, hogy melyik típusú keresőkérdés(ek)e)t használjuk. A minél pontosabb keresés indítására 18 féle lehetőséget kínál az űrlap: *szavak, képek címei, alkotó, tárgyszó, összevont tárgyszó, teaurusz, témakör, területről, objektumról, személyről, testületről, műfaj, technika, tartalmazó könyv, tartalmazó időszaki, összes cím, képazonosító, példányazonosító*. Szűkíthetjük még a találatokat tárgyidőre vagy készítési időre is, amit meg lehet adni tól-ig periódusra, vagy pontosan meg kell határozni az évszámot.
- A keresendő kifejezést szabadon is be lehet írni, szerencsére a program nem tesz különbséget kis- és nagybetű között. A tesztelés során kiderült, hogy a hosszú és rövid ékezeteket a rendszer nem különbözteti meg, de az indexekben rövid ékezettel szerepeltetik a kifejezéseket, pl. *átkelőhajo*. Többféleképpen csonkolhatunk is. Jó ötlet, hogy az űrlap mellett mindig van egy kis üres hely, ahol általában feltüntetik, mikor mely karakterekkel végezhetjük a csonkolást (a * tetszőleges számú karaktert, a ! pontosan egy karaktert, míg a ? 0 vagy 1 karaktert helyettesít).

2. ábra A témakör-index megjelenítése Explorerrel és Firefox-szal

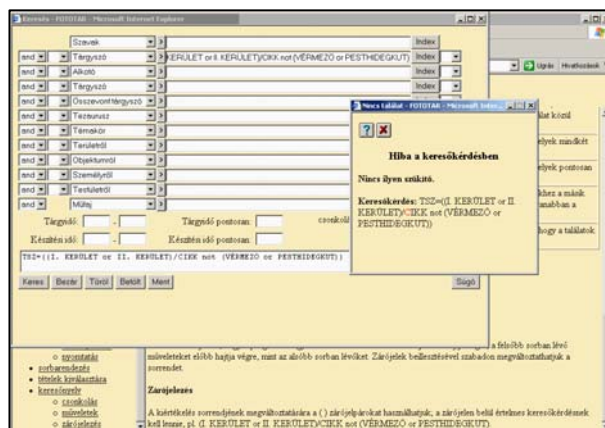
- Ha nem ismerjük pontosan a keresendő kifejezést, illetőleg csak böngészni szeretnénk, nagyszerű lehetőséget kínál a bravúrosan, precízen megszerkesztett 18-féle index végiglapozása. Az indexekben helyet kapnak a kifejezések letiltott változatai is (szinonimák, kváziszinonimák). Az áttekintés mellett nagy segítség az index szűkítésére vonatkozó két beviteli mező: a „Kezdet” mezőbe beírhatjuk, hogy honnantól szeretnénk fellapozni az indexet, a „Minta” mezőbe pedig beírhatunk egy karaktersorozatot, és csak az azt tartalmazó tételek fognak szerepelni az indexben. Az index felépítése értelemeszerű. Az indexelt szavak előtt található szám az elemek előfordulását mutatja. A Súgó szerint, ha az elem neve 52 karakternél hosszabb, akkor az 53. karakter helyén már három pont áll. A valóságban ezt nem tapasztaltam, a szónak egyszer csak vége szakadt (3. ábra). (A keresőkérdésbe természetesen ilyenkor is be lehet illeszti a teljes kifejezést.)

3. ábra Az indexelemek megjelenése, ha 52 karakternél hosszabbak

- Amint megtaláljuk az indexben az általunk keresett kifejezést, azonnal be is illeszthetjük a keresőkérdésbe. Már megszokhattuk, hogy itt is több lehetőség közül választhatunk. A „Beír” gombra kattintva a program azonnal beteszi a kereső űrlapba a kívánt kifejezést. A „Beír+Bezár” gombot választva ugyanaz történik, mint az előbbinél, és bezárja az indexet, majd visszalép a keresőbe. Ha csak a „Bezár” gombot választjuk, beírás nélkül visszalép. A keresőablakban lehetőség nyílik az adott indexhez előzőleg beírt kulcsok visszaírására is.
- Bonyolult keresőkérdéseket is megfogalmazhatunk. Az adatmezők között mindig többféle halmazművelet közül választhatunk: AND, OR, NOT, F – azaz egy mezőben, S – azaz egy mező ugyanazon ismétlődésében. Zárójelek (((((...))))) használatával pedig a kifejezések

értékelődési sorrendjét változtathatjuk meg. A Súgó példaként az (I. KERÜLET or II. KERÜLET)/CIKK not (VÉRMEZŐ or PESTHIDEKGUT) keresőkérdést adja meg, de az űrlapba bemásolva ez hibaüzenethez vezet (4. ábra). Ha a /CIKK részt kitörölöm – mivel nincs ilyen szűkítő –, működik a keresés, igaz, találatot így sem ad.

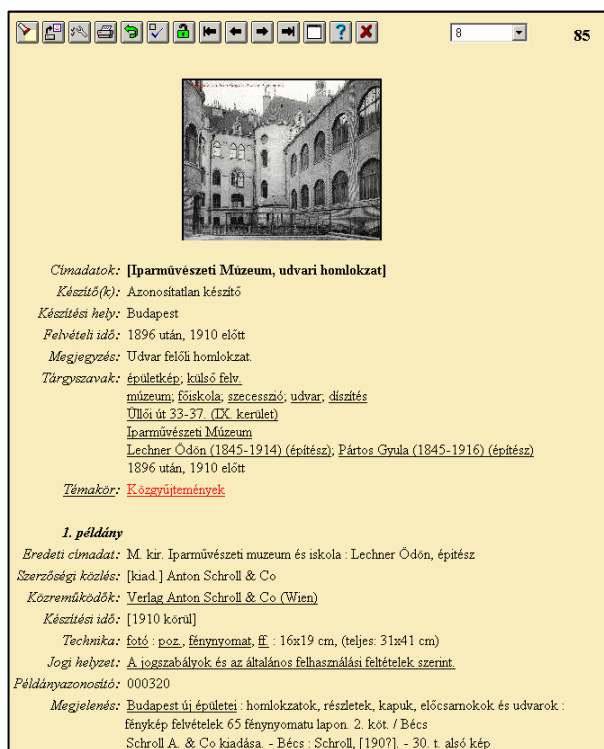
4. ábra A Súgó hibás példát ad meg

- A feltételek megadásakor az ablak alján található keresőkérdés-mező tájékoztat arról, hogy az általunk beírtak alapján mi is a pontos keresőkérdésünk. Ebbe az ablakba nem tudunk beleírni, nem szerkeszthető, csak hasznos útmutató például arról, hogy a bonyolultabb keresőkérdés kialakításánál a zárójeleket helyesen alkalmaztuk-e.
- Ellentmondást találtam a tájékoztatóban leírtak és a keresőablakban való megjelenítés között. A Súgó említi, hogy a keresőablakban szűkíteni lehet a keresést illusztráltakra is, vagyis, hogy a találati halmaz csak azokat a dokumentumokat tartalmazza, amelyeknél a kép is megnézhető. Egy kijelölő négyzet kipipálásával lehetne ezt meghatározni, ám ilyet sehol nem találtam. Próbáltam a beállításokban is megkeresni, de ott is eredménytelen volt a kísérlet. Mivel a beállításokat több helyről is el lehet érni, a következő próbálkozásom a lista ablaknál előhívható beállításokra esett: ott sem jártam sikerrel. Ez a hiány azért is feltűnő, mert a laikusnak nehezen érthető, hogy a találatok listájánál valahol miért jelenik meg a kép, másutt meg miért nem. (A jogi tájékoztatóban persze utána lehet olvasni, hogy bizonyos képek szerzői jogvédelem alá esnek, ennek következtében ilyenkor csak a képről készült leírásokat közölhetik.)
- A találatok megjelenítésére két módszer áll a rendelkezésünkre: az egyik, amikor – alapértelmezett módon, a süti (cookie-k) engedélyezése nélkül – rögtön kiadja a találati listát. A másikkal (ezt a beállításokban lehet választani) egy új kis-

ablak ugrik elő, amelyben feltüntetik a talált tételek számát, és kijelölhetjük, hogy hogyan jelenjenek meg a listában. A mai elvárásoknak megfelelő megoldásnak találok, hogy a szerző, cím és év variációiból ötféleképpen is választhatok. Egy oldalon 10 és 50 között lehet meghatározni a tételek számát. Ez kicsit kevésnek tűnhet, de megítélés kérdése.

- A kereső nagyon gyors, szinte azonnal adja a találatokat, ha a találati halmaz több ezres nagyságrendű is. A találatok számában nincs felső határ megszabva, ami szükséges is, mivel egy általánosabb keresőkérdésnél előfordulhat magas találati arány. A találatok száma és a lapozásra szolgáló számok mindig láthatók a lista tetején, ami kényelmes megoldás, hiszen nem kell mindig visszamenni a lap tetejére, hogy tovább tudjunk lépni a listában. A keresőmotor, úgy tűnik, helyesen működik, a teszteléskor nem talákoztam hamis találatokkal.
- A listaablak felépítése átlátható, logikus, nem zsúfolt. Minden sor egy tételnek felel meg. Valamennyi sor elején van egy kijelölő négyzet, amelynek segítségével részhalmazokat hozhatunk létre. Hiányolom viszont, hogy nem lehet egész oldalt egyszerre kipipálni, vagy a már kijelölt tételeket egy kattintással visszavonni. Ha ez működne, rengeteg felesleges kattintástól kímélné meg a használókat. A lista nyomtatásánál is hasonló a helyzet.
- A kijelölő négyzet után a reprodukció kicsinyített változata jelenik meg. A méret nem túl nagy, de az első tájékozódáshoz elég, és a képre kattintva a legnagyobb változat nyílik meg egy külön ablakban. A készítőik érdeme, hogy jó felbontásúak a képek, elmentésük után is szépen lehet dolgozni velük különböző képszerkesztőkben. (Anno, az adatbázisból letöltött két fényképet elő is hívattam magamnak, és nagyon szép lett a papírkép is.) Automatikusan nem ajánlanak felmentést, megnehezítve ezzel a gyakorlatlanabb internetezők dolgát. Jó volna egy „Kép mentése” gombot elhelyezni a felületen. A tétellistán szereplő alkotó, cím és dátum után van egy kód, amiről nem tudni, mire szolgál. A könyvtáros sejtetheti, hogy ez lesz a példányazonosító, de a laikus nem fogja felismerni. Tanácsos lenne a lista tetejére kiírni, hogy melyik mezőben milyen adatok találhatóak.
- A listában a címre kattintva egy új ablakban megjelenik a képhez kapcsolódó részletes leírás (5. ábra). Úgy vélem, minden igényt kielégítenek a rekordokhoz kapcsolódó adatok. A tárgyszavazás olyan komplex, hogy a képen – megfelelő minőségben – látható összes elem fel van tün-

tetve, azaz a földrajzi helyek, intézmények, objektumok, ábrázolt személyek egységesített nevei. A felvétel idejét pedig mindig megpróbálják kikövetkeztetni. A példányadatok leírása akár fotográfusoknak, akár a témában kutatóknak pontos adatokkal szolgál: a fotótechnikától, az eredetiségtől, a színességtől, mérettől kezdve a fizikai állapotig mindent dokumentálnak. Ha a forrás könyv vagy időszaki kiadvány, akkor a megjelenés pontos adatait is közlik. A leírásban feltűnő, piros színnel ki van(nak) emelve a találat(ok), amely(ek) alapján a keresőprogram beemelte a tételek közé. Az oldalak jó átjárhatóságáról tanúskodik, hogy vannak aláhúzott kifejezések, amelyekre kattintva általában elindíthatjuk az adataira vonatkozó keresést, egyébként a Sűgőhöz irányítja a program a használót.

Címadatak: [Iparművészeti Múzeum, udvari homlokzat]

Készítő(ke): Azonosítatlan készítő

Készítési hely: Budapest

Felvétel idő: 1896 után, 1910 előtt

Megjegyzés: Udvar felőli homlokzat.

Tárgyszavak: épületkép; külső felvétel; múzeum; főiskola; szecesszió; udvar; díszítés; Üllői út 33-37. (IX. kerület); Iparművészeti Múzeum; Lechner Ödön (1845-1914) (építész); Pártos Gyula (1845-1916) (építész); 1896 után, 1910 előtt

Témakör: [Közgyűjtemények](#)

1. példány

Eredeti címadat: M. kir. Iparművészeti múzeum és iskola: Lechner Ödön, építész

Szerzőségi közlés: [kiad.] Anton Schroll & Co

Közreműködők: Verlag Anton Schroll & Co (Wien)

Készítési idő: [1910 körül]

Technika: fotó; poz.; fénynyomat; f : 16x19 cm, (teljes: 31x41 cm)

Jogi helyzet: [A jogszabályok és az általános felhasználási feltételek szerint.](#)

Példányazonosító: 000320

Megjelenés: Budapest új épületei : homlokzatok, részletek, kapuk, előcsarnokok és udvarok : fénykép felvételek 65 fénynyomatu lapon. 2. köt. / Bécs : Schroll A. & Co kiadása. - Bécs : Schroll, [1907]. - 30. t. alsó kép

5. ábra Egy kép és a hozzá tartozó leírás

- Fontos volna, hogy a találati listát el lehessen menteni, de sajnos erre nincs lehetőség. Hogy mégse vesszen el az anyagunk, két módszer közül választhatunk. Az első a nyomtatás, amikor maximum 1000 tételt választhatunk lista- vagy tételformátum szerint. Az adatok sorrendjét itt is meg tudjuk határozni, ám ezen kívül szinte semmit. Nyomtatási képet csak akkor látunk, amikor már rákattintunk a nyomtatásra, és a nyomtató ablaka már felugrott a látvány fölé. Ezt is jó lenne módosítani. A másik lehetőség a men-

tésre: a keresőben el tudjuk menteni az aktuális keresőkérdést, ahol nevet is adhatunk neki. Ez a funkció viszont kizárólag akkor működőképes, ha a cookie-kat engedélyezzük. Az előzményekben sorakoznak az elmentett keresőkérdések, ám a kapacitás itt behatárolt, a legutolsó 5 kérdés látszik, illetőleg mindössze 10 névvel elmentett kérdés tud elraktározódni. Érdeemes lenne a befogadóképességét bővíteni vagy más módszereket is beépíteni a programba. Lehetne fájlba mentést engedélyezni, ahol a formátumot is a felhasználó határozhatná meg, vagy pedig e-mail címre küldeni a találatokat, hogy a későbbiekben kényelmesen, szabadon szerkeszthető listával dolgozhassunk. Ha esetleg szerzői jogok miatt nem működik ez a dolog, legalább egy PDF formátumú változatot engedélyezni lehetne.

Tartalom, minőség

- A keresőfelület ingyenesen, regisztráció nélkül használható. A tartalomra vonatkozó jognyilatkozat pontosan meghatározza, hogy ki és milyen feltételekkel használhatja fel a fényképeket.
- A tartalmat a téma szakemberei, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének munkatársai szerkesztik, így hiteles forrásokra épül. Az adatbázis feltöltői sokrétű gyűjtést végeznek. Kiemelkedő a teljesítményük a minőséget illetően, alapos elemzés után kerültek anyagaik a rendszerbe. Az egyes mezők kitöltöttségi arányát magasnak ítélem. A reprodukciók jó színvonalon jeleníthetők meg, igaz, a képekre pirossal ráírt copyright némileg rontja az összehatást. Külalak és helyesírás szempontjából is kifogástalan az adattár. A tájékoztató szöveg teljességre törekszik, könnyen értelmezhető, példákkal illusztrált.
- A tartalom azonban még alapos bővítésre szorul: a mintegy 140 000 fényképet őrző archívumból – nem beszélve a könyvekben, folyóiratokban található képekről – még csak minimális mennyiségű adattal töltötték fel az adatbázist. Már említettem mint komolyabb hiányosságot, hogy nem tájékoztatnak arról, hogy mikor, milyen léptékű fejlesztés várható, és nem adják meg a tár jelenlegi méretét. Nem tüntetik fel, hogy mikor volt az utolsó frissítés, nem tudjuk, hogyan tartják karban a tartalmat.
- Az oldalak átjárhatók, van ugrási lehetőség a tartalmilag összeköthető találatok között, az általam kipróbált ugrópontok hibátlanul működnek, kivétel nélkül jó helyre mutatnak. A FSZEK honlapján a náluk elérhető adatbázisok bemutatásánál, a saját adatbázisaik leírásánál egy rövid ismertető olvasható a tárról. Lehet változtatni a

cikk betűméretét, és van nyomtatható verziója is. Marketing szempontból érdemes lenne olyan „programcskát” beilleszteni, amelyben ajánlani tudnánk az adatbázist ismerőseinknek.

- A kereső és a képekhez tartozó leírások kivétel nélkül csak magyarul olvashatók, pedig érdekesek lehetnének külföldieknek is.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- Sem a tájékoztató oldal, sem a keresőablak HTML forrása nem bővelkedik hasznos metainformációkban. Egyedül a <title> sor látható, ahol a FOTOTAR szó és az aktuális funkció neve, azaz *Névjegy, Keresés, Előzmények* stb. van beírva. Az általános Fototar kifejezést mindenképpen szűkíteném, lecserélném a pontos névre. Érdeemes lenne a Dublin Core ajánlása alapján a legfontosabb adatokat is elhelyezni az oldal fejlécében.
- Az adatbázis NDA-kompatibilis, azaz a Nemzeti Digitális Adattárban (*kereso.nda.hu*) kereshetők a metaadatok az OAI adatcsere-szabvány alkalmazásának köszönhetően. Itt összesen 3013 találat van. A leírásokban sajnos rosszul jelenik meg a két speciális magyar ékezetes betű (pl.: *Magyar T?zeg - És M?trágyaipari Rt*) mind Explorerben, mind Mozillában. Alapértelmezésben Unicode kódolású a szöveg, de a többi lehetőséget választva sem váltak helyessé az ékezetek. Előnye viszont az NDA találati listájának, hogy abban látszanak a képek közvetlen URL címei, amelyek a Budapest-Képarchívum saját felületén rejtve maradnak, mivel ott a képek egy címsor nélküli ablakban jelennek meg.

Az 1956-os Intézet Fotóadatbázisa

Honlap: <http://server2001.rev.hu/oha/index.html>

E-mail: sar13051@helka.iif.hu

Fenntartó: Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézete Közalapítvány

Értékelés dátuma: 2008. március 8.

Értékelő: Kőrös Kata

Általános értékelés

Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézetének a több mint ezer visszaemlékező interjút őrző *Oral History*

Archívum mellett egyik legjelentősebb gyűjteménye a *Fotóadatbázis*, amely több mint 8 000 kép digitális reprodukcióját és leírását teszi szabadon elérhetővé a nyilvánosság számára. A fotódokumentációs online adatbázis elsősorban az első világháborútól az 1956-os forradalmat követő újjáépítésig tartó időszakból tárol dokumentumokat. Az időszak legfontosabb szereplői, politikusok, művészek, tudósok, sportolók portréi mellett nagyjából eseményképeket tartalmaz az adatbázis, melyek a korszak legfontosabb történéseit dokumentálják; és megtalálhatók a gyűjteményben az 56-os forradalom pereinek, kivégzettjeinek belügyminisztériumi és rendőrségi fotói is. A képek főként magánszemélyek gyűjteményéből kerültek közgyűjteményekbe, majd az adatbázisba, de akad közöttük külföldi tudósítók által készített sorozat, például a forradalom áldozataként elhunyt *Jean-Pierre Pedrazzini* vagy *Erich Lessing* neves fotóművész képei. A gyűjteményben szereplő képek a megfelelő engedélyek beszerzése után meg is rendelhetők.

A tesztelés során tapasztalt komolyabb hiányszágok a következők:

1. Az adatbázis oldalán semmilyen nyelven nincs kielégítő tájékoztatás sem az archívumról, sem a működtető intézetről és annak más szolgáltatásairól.
2. Bár van angol nyelvű menü és keresőfelület, a rekordokban kizárólag a cím szerepel angol nyelven, semmilyen más adatot nem látunk angolul a találati listában, ráadásul az egyedi adatlapok sokkal kevesebb adatot tartalmaznak.
3. Egységes címadási gyakorlat és tartalmi leírás nélkül a képek kereshetősége meglehetősen esetleges.
4. A helyesírási és tipográfiai hibák nagyban csökkentik az egyébként jelentős gyűjtemény színvonalát.

Az intézet több olyan adatbázist működtet, amelyek között kapcsolatot kiépítve összetett, sokszínű információs rendszert lehetne létrehozni a témában. Az adatbázisban szereplő képek közül nem egy kapcsolható a forradalom *Kronológiájához*, vagy az Oral History Archívum interjúalanyaihoz. A gyűjtemények értékét növelné, ha átjárhatók lennének. További lehetőséget látok valamilyen életrajzi jellegű adattárral való együttműködésben, hiszen nagyon sok a portré a fotók között, és a nevekhez további adatokat kapcsolva még hasznosabb történeti adattárrá bővíülhetne az archívum.

A gyűjtemény anyaga kétségkívül jelentős, kiváló információforrás lehet a huszadik századi magyar történelem iránt érdeklődő látogatók és a korszakot kutató tudósok számára egyaránt, de az adatbázis használhatóságát, a képek kereshetőségét a feladat felvállalásához – úgy vélem – mindenképpen növelni kell.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- Az 56-os Intézet honlapjáról két menüsorból is elérhető az adatbázis. Itt rövid leírást olvashatunk a fotóarchívumról, angol vagy magyar nyelven (6. ábra). A tájékoztató adatait azonban nem aktualizálják, a képek száma a leírásban még csak 6700, az adatbázis utolsó frissítésének dátumaként pedig az angol felületen 2000.07.26., a magyaron 2001.10.10. szerepel.

6. ábra A fotóarchívum ismertetője az 56-os Intézet oldalán

- Az oldal dizájnya egyszerű, a felület kevés grafikai elemet tartalmaz, a navigáció viszont nem kielégítő, a menüsor ránézésre nem tájékoztat az egyes pontok tartalmáról. Az oldalra jutva rögtön a kereső használati utasítását olvashatjuk, a *Kezdőlap* menüpont alatt is ez szerepel, ahol pedig az intézet központi honlapjára számíthatnánk. A *Fotó* menüpont alatt a böngészés és az egyszerű keresés érhető el.
- Az intézet központi oldalára (www.rev.hu) egyetlen hivatkozás sem mutat az egész archívumból. A tájékoztató szöveg pedig nem olvasható ezen az oldalon, így a projektről vagy az archívum gyűjtőköréről az adatbázis saját URL címéről indulva semmilyen információt nem találunk.
- A használati utasítás szövege helyesírási és nyelvhelyességi szempontból nem hibátlan, ráadásul nem tájékoztat az összes keresési lehetőségről. Bár pozitívum, hogy felhívja a figyelmet

a rendszer bizonyos hiányosságaira, és tippeket ad a hibák kiküszöbölésére.

- Segítségét jelentene, ha az adatbázisban szereplő képek forrása, az együttműködő partnerek listája elérhetővé válna az oldalon. Az intézmények neve gyakran csak rövidítve szerepel az adatlapokon, ami az átlagos felhasználónak problémát jelenthet.
- Az oldal látogatottságát a *Medián WebAudit* méri, de erre az oldal készítői nem hívják fel a figyelmünket.

Kereső funkciók, találatok

- Az adatbázisban háromféle módon kereshetünk. A *Fotó* menüpont alatt érhető el a böngészés és az egyszerű keresés (7. ábra).

7. ábra A böngészés és az egyszerű keresés az adatbázisban

- A böngészésnél a képek címének betűrendes listájából válogathatunk. Az egyes betűkre kattintva azonban nem a lista megfelelő helyére ugrik a rendszer. Ennél a megjelenítésnél a teljes lista az első rekordtól kezdve 20 találatonként tagolt oldalakon jelenik meg, a betűkre kattintva azt az oldalt kapjuk, ahol a keresett kezdőbetű először előfordul, ezért lehetséges, hogy egy-egy betűnél a megjelenő húsz találat közül csak az utolsó lesz a megfelelő.
- Az egyszerű keresés a címben előforduló szavak között keres, ha több szót írunk be, akkor a pontos kifejezésre. A kereső-kifejezést automatikusan csonkoltnak tekinti mindkét irányból.
- Ezen a felületen hiába vesszük ki az alapértelmezett pipát a *Képek megjelenítése* négyzetből, a találati lista a képek előnézetével együtt jelenik meg.
- Részletes keresésre a *Fotó keresés* menüpont alatt van lehetőség (8. ábra). Kereshetünk a fotók címében, egy vagy több szót a keresőmezőbe írva; a képekhez tartozó országok, földrajzi helyek, azaz városok nevében; megadhatjuk a helyet, ami feltehetőleg az a hely, amit a kép ábrázol vagy ahol készült; listából választhatjuk ki a kép műfaját, ami azonban nem minden rekordnál van feltüntetve, vagy kereshetünk a képfájl nevére. További keresési szempont még a kép készí-

tőjének vagy a képen szereplő személy(ek)nek a neve, ami vezeté- és/vagy keresztnév beírásával, a fotósok esetében pedig listából történő választással is lehetséges.

8. ábra A részletes keresés űrlapja

- Mindkét listás választásnál azt tapasztaljuk, hogy szerepelnek olyan kategóriák, amelyekre egyetlen találatot sem kapunk, továbbá vannak olyanok is, amelyek kétszer szerepelnek azonos vagy nagyon hasonló névvel. Ilyen például a műfajok között a *zsánerkép*, amiből kettő is van a menüben, de egyikre sem kapunk találatot; vagy a fotográfusok között *Csörgeő Tibor* és *Csörgeő Tibor*, aki feltehetőleg ugyanaz a személy, de különböző képek vannak hozzárendelve a két névhez.
- Az angol nyelvű felületen további problémát jelenthet, hogy a listában a műfajoknál magyar kifejezések szerepelnek, a személyneveknél pedig vagy csak vezetéknévvel találunk, vagy a keresztnév kezdőbetűje alapján van besorolva a név.
- Megadhatjuk a kép készítésének idejét, listából választhatunk relációs jeleket, hogy az adott évhez viszonyítva mely dokumentumokra vagyunk kíváncsiak. Ha viszont nem olvastuk a használati útmutatót, az első kereséskor kicsit meglepő az eredmény. A relációs jelek a kitölthető mező előtt

szerepelnek, így a logikus az volna, hogy a < 1956 kérdésre kilistázott képek az 1956 előtt készültek legyenek, de nem ez történik.

- A szabad szavas mezőknél mindig megadhatjuk a kereső-kifejezés pozícióját a mezőn belül, kicsit szokatlan ugyan, de a használati utasításban elmagyarázott módon választva az ...x; ...x...; x...; x lehetőségek közül.
- A tájékozódást nehezíti, hogy a teljes űrlap a keret és a mezők elhelyezkedése miatt nem látható; és mivel a mezők nem törlődnek automatikusan (csak az erre kijelölt gomb segítségével), újabb keresés indításakor észrevétlenül ott maradhatnak a korábban beírt paraméterek. Előnye viszont ennek a beállításnak, hogy a túl nagy találati halmaz szűkítéséhez nem kell újra beírni az előző keresést. A keresési történet elmentésére azonban nincs lehetőség.
- A rendszer nem értelmezi az ékezetek nélküli keresést, nincs mód hasonlósági keresésre sem.
- A találati lista a keresőfelület alatt, ugyanabban a keretben jelenik meg, ami kellemetlenséget okozhat, mert lapozáskor újra a keresés tetejére ugrik a böngésző.
- A lista nem rendezhető, nem menthető el, nem tölthető le, egyszerre maximum húsz rekordot

láthatunk, ez a szám nem változtatható (9. ábra). A rekordok kijelölésére, eltárolására nincs módunk.

- A találati lista a képek címének betűrendjében jelenik meg. A cím mellett az összes lényeges információ látható: a készítés ideje, a kapcsolódó ország, város, a dokumentum forrása/eredete, hely, műfaj, színesség, típus, adathordozó, kapcsolódó személynevek. Ha több személynév kapcsolható, még szóköz sem választja el őket, és ránézésre nem dönthető el, hogy melyiküket ábrázolja a kép, és ki a fotográfus.
- A listában, ha bejelöltük a kereséskor a képek megjelenítését, akkor a képre, ha nem, akkor a rekord melletti jelre kattintva kapjuk meg a képet nagyobb méretben és a hozzá tartozó adatokat. Mivel az adatbázisban vannak olyan rekordok, amelyekhez egyáltalán nem tartozik kép, ezeknek az adatlapjai csak az egyik keresési mód után érhetők el.
- A képek egyedi adatlapján az adatok sokkal áttekinthetőbbek (10. ábra). Viszont nemegyszer előfordul, hogy a listában látunk egy adatot, leggyakrabban a műfaj, a fotográfus, vagy a kapcsolódó személyek megnevezését, az adatlapon viszont nem.

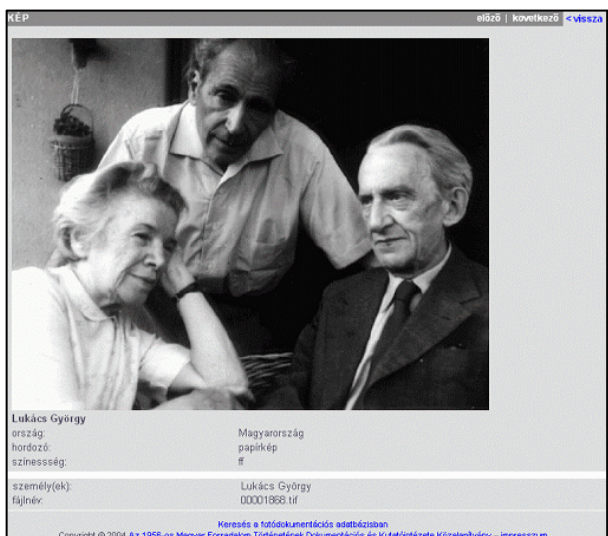
56

Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutatóintézete Közalapítvány

FOTÓK: [1/52]

1. **A parlamenti sortüz elől menekülő tüntetők**, 1956.10.25., [Magyarország] Budapest, V. Kossuth Lajos tér, riport, ff, papírkép, fénykép. Parlament
2. **A parlamenti sortüz elől menekülő tüntetők**, »MNM Ltsz. 66.957« 1956.10.25., [Magyarország] Budapest, V. Kossuth Lajos tér, riport, ff, papírkép, fénykép. Bojár SándorMTI fotó
3. **A parlamenti sortüz elől menekülő tüntetők**, »MNM Ltsz. 90.226« 1956.10.25., [Magyarország] Budapest, V. Kossuth Lajos tér, riport, ff, papírkép, fénykép. Bojár SándorMTI fotó
4. **A rendőrök várják a közeledő tüntetőket 1988. június 16-án Budapesten, a Magyar Televízió székházánál**, »-« 1988.06.16., [Magyarország] Budapest, V. kerület Szabadság tér, riport/utcakép, 24X36 mm, ff, negatív, fénykép. Nagy Piroska
5. **Az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) diákjai a tüntetők között a Bem téren**, »MNM 89.435; MTI B 61023/12« 1956.10.23., [Magyarország] Budapest, II. Bem József tér, riport, -, ff, papírkép, fénykép. Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége (MEFESZ)MTI fotó
6. **Fellobogózott tank és tüntetők az Astoriánál**, »intézeti archív« 1956.10.25., [Magyarország] Budapest, V.-VII. Károly körút, riport, -, ff, papírkép, fénykép. Tóth Gyula
7. **Ferencvárosi tüntetők a vasút újjaépítése érdekében "Arccal a vasút felé" jelszóval indított politikai kampány idején**, »MNM Ltsz 67.1289« 1945., [Magyarország] Budapest, Ferencváros, -, -, ff, papírkép, fénykép.
8. **Lengyel zászlót vívó tüntetők**, »-« 1956.10.23., [Magyarország] Budapest, -, -, ff, papírkép, fénykép. Hámori Vilmos
9. **Rendőri intézkedés a tüntetők ellen 1988. június 16-án Budapesten a Batthyány örökmécsesnél**, »-« 1988.06.16., [Magyarország] Budapest, V. kerület, Báthory utca, Hercegprímás utca, Aulich utca, riport/utcakép, 24X36 mm, ff, negatív, fénykép. Nagy Piroska
10. **Rendőri intézkedés a tüntetők ellen 1988. június 16-án Budapesten a Batthyány örökmécsesnél**, »-« 1988.06.16., [Magyarország] Budapest, V. kerület, Báthory utca, Hercegprímás utca, Aulich utca, riport/utcakép, 24X36 mm, ff, negatív, fénykép. Nagy Piroska

9. ábra A találati lista egy oldala

10. ábra Egy kép adatlapja

- Az egyetlen plusz információ, ami az egyedi adatlapokon szerepel, a képfájl neve, ami a rendelést teszi lehetővé.

Tartalom, minőség

- A fotóarchívum gyűjtőkörébe tartozik minden olyan képi dokumentum, amely az adott időszak társadalmi, politikai életéről tájékoztat. Éppen ezért sok családi kép is található a hivatalos intézmények anyagán kívül.
- A tesztelés időpontjában, az adatbázisban 8827 rekord szerepelt. Ez a szám nem egyezik meg a megtekinthető képek számával. Az 1988-as évre kiadott találatok közül például 95 rekordból mindössze 17-hez tartozik megjeleníthető kép. Az adatbázis építői ezzel kapcsolatban semmilyen információt nem közölnek a honlapon.
- A fotók mellett rajzok, plakátok, levelek, hivatalos iratok, képaláírások digitalizált változatai is találhatóak az adatbázisban. Nem tudni, milyen szempontok szerint kerültek ezek a fotók közé, és nincs lehetőség külön keresni őket. Gyakran a címükből sem derül ki semmi – így szerepel például *Műtárgy* címmel egy 1949-es rajz (vagy festmény), amiről az évszámon kívül semmit nem tudunk meg.
- A tájékoztatóban megjelölt időszakon kívül is találunk képeket a gyűjteményben. A legkorábbi évszámmal ellátott rekord 1876-os, a legkésőbbi pedig 2004-es.
- Bár a bemutatkozó szöveg szerint az adatbázis folyamatosan fejlesztik, a bővülés üteméről, az utolsó frissítésről és a későbbi tervekről nem tártam információkat.
- A gyűjtemény használhatóságát nagyban csökkenti, hogy a képekhez tartozó szövegek, a be-

mutató szövegekhez hasonlóan, sok helyen hibásak. Helyesírási, tipográfiai hibák nehezítik a keresést és a tájékozódást. Még az adattípusok megnevezésében is találunk hibát a rekordok adatlapján (pl. *színesség*).

- Nem mindig világos, hogy az egyes adattípusok mire vonatkoznak. A személyeknél sokszor olyan nevet találunk, aki nem szerepel a képen, vagy pedig intézmények neveit; fotográfusnál a képet készítő intézmény nevét, az országnál pedig sokszor akkor is Magyarországot, ha a város nem magyar (pl. Stockholm), de külföldi politikusoknál hol saját országuk, hol Magyarország szerepel.
- Problémát jelent még, hogy fekvő képek gyakran álló pozícióban vagy éppen fejjel lefelé jelennek meg.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A gyűjtemény fejlesztői Open Archives elveket vallhatnak, erre utal a *Nemzeti Digitális Adattárral* való együttműködés, mégis nagyon kevés metaadat érhető el az adatbázisból. A tartalom leírására szolgáló adattípusok az adatlapokról szinte teljességgel hiányoznak. Ami elérhető, az sem tölthető le, menthető el semmilyen formában. Az adatbázis oldalának forráskódjában a <title> sorban is csak a fenntartó alapítvány neve szerepel.
- Az leíró adatok körét célszerű lenne bővíteni. Sokkal könnyebben kereshetővé tenné az egyes képeket, ha tárgyszavakkal, kulcsszavakkal látnák el őket, és a téma jelölésére nem csak a név és cím mezők szolgálnának. A felhasználó nyilván nem ismerheti a konkrét címet, „ahogy azt a képet munkatársunk meghatározta” (a használati utasítás megfogalmazása); ezen is segíthetne a részletes tartalmi leírás, vagy legalább valami egység, szabályosság a címadás tekintetében, például az, hogy a kép címének a helyet és a szereplőket, vagy az eseményt mindenképpen tartalmaznia kell.

Mafilm Fotóarchívum

Honlap: <http://www.mafilm.hu/800/filmt.html>

E-mail: filmfoto@t-online.hu

Fenntartó: Mafilm Rt., Magyar Filmtörténeti Fotógyűjtemény Alapítvány

Értékelés dátuma: 2008. március 9–10.

Értékelő: Somogyi Tamás

Általános értékelés

A *Magyar Filmtörténeti Fotógyűjtemény Alapítvány* fotóarchívumának bemutatkozása szerint „az Ala-

pítvány feladata a filmtörténeti értéket képviselő fotók, dokumentációk, szöveges anyagok kezelése, feldolgozása, digitalizálása. Az adatbázis 920 magyar játékfilm szöveges adatait, továbbá ebből 700 magyar játékfilm állófotóinak KODAK PRO PHOTO CD-re mentett digitális változatát tartalmazza.” (11. ábra).

11. ábra A Mafilm honlapján az archívum főoldala és keresőfelülete

A páratlan kincset rejtő alapítványi archívum a *mafilm.hu* oldalain kereshető egy egyszerű keresőfelületen. Az alapítványnak saját honlapja is van a *www.mffa.hu* címen, de itt nem találtam keresőfelületet.

Annak bizonyítékát, hogy az archívum bővül, nem találtam, ugyanígy nincs információ a digitalizálási munkáról, az alapítvány célkitűzéseinek megvalósulásáról. Semmilyen szakmai anyagot, vagy akár laikusoknak szóló leírást a feldolgozásról, digitalizálásról nem találni sem a *mafilm.hu*, sem az *mffa.hu* oldalon.

Az archívum tartalmához minél szélesebb körű hozzáférést kellene biztosítani. Mindegyik honlapon, jobb kereshetőséget nyújtó keresőfelületekkel, több nyelven, sokkal több metaadattal. És a feldolgozás, digitalizálás alatt álló fotók körét is ki kellene szélesíteni a teljes magyar filmgyártásra, napjainkat is beleértve, és nem csak az egyik időszakára.

A magyar filmtörténet, filmgyártás műkincseit büszkén kellene közzétenni, minél magasabb színvonalon. Ehelyett egyszerű, szegényes funkciójú honlapokkal találkozhat a látogató, és semmiel, ami a visszatérésre csábíthatná.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A Magyar Filmtörténeti Fotógyűjtemény Alapítvány fotóarchívumának keresőfelülete a *www.mafilm.hu* oldalon a lehető legegyszerűbb, könnyen használható keresőfelület, kellemes színvilággal.
- A keresőfelület használatához, illetve a tartalmakhoz semmilyen útmutató, leírás nem olvasható, ahogy a tartalmak bővüléséről sem. Nem ismertetik az alapítvány céljait, jelenlegi munkáját. Nincs naprakész statisztika például az adatbázisok tartalmáról, a képek népszerűségéről, feltöltésük időpontjáról.
- A keresőfelület kétnyelvű, a magyar filmtörténet kincsei angol nyelven is kereshetők, de a tartalomról már angolul sem lehet olvasni semmit.
- A felhasználói kérdések, visszajelzések számára a Mafilm Rt. két munkatársának elérhetőségét találja meg a látogató a „kapcsolattartó” felírra kattintás után. Az alapítvány címe mellett már egy *t-online.hu*-s levélcím szerepel, ami azért igencsak meglepő egy ilyen fontos alapítvány esetében.

Kereső funkciók, találatok

- Az alapítvány fotóarchívumának egyetlen keresőfelületén két szempont alapján lehetséges a keresés: film vagy személy fotói szerint. Mindkettőnél legördülő listából választva pontosítható a keresés, film esetében a film adatai alapján (például: cím, rendező, operatőr stb.), személy esetében pedig a funkció szerint (színész, operatőr vagy rendező). A pontos keresés és találat biztosítása érdekében listából választhatók a filmek, illetve a személyek.
- A két lista alapján nem lehet egyszerre keresni, tehát vagy egy film képeire, vagy egy személy képeire kereshetünk, de adott film adott színészére már nem. Ez már csak azért is gorbomba hiányosság, mert például *Bujtor István* fotóira keresve az összes (206 db.) fotóját eredményül kapjuk, így a 12 elemű találati listán végig kell menni egy adott filmbeli szerepléséről készült fotóért.
- A találati lista hossza nem változtatható. A 12 kép „thumbnail” elrendezésű, tehát kis ikonként látszanak (12. ábra), ami egy konkrét kép keresésekor már nagyon zavaró. A felbontást, és egyáltalán a keresőfelület méretét sajnos kis felbontásra tervezték.

12. ábra A találati lista kisképei

- A keresőfelületen logikai kapcsolatok nem adhatóak meg, így az leginkább csak böngészésre használható. Például nem lehet külön keresni olyan, Bujtor Istvánról készült fotókra, amelyek „Az oroszán ugrani készül” című film forgatásán készültek.

- A képek mellett csak a mincim és a színes neve olvasható, más adat nem.

- A fotók feldolgozása sem hiánytalan. Több olyan fotó is látható például, amelyen Bujtor István és Papp László bunyózik „Az oroszán ugrani készül”-ben, a bokszolóra keresve mégsem kapunk találatot.
- A képek megtekintésekor (13. ábra) egy „Kosárba tesz” feliratra is kattinthat a néző. Ekkor egy kis felugró ablak jelenik meg, amely arról tájékoztat, hogy a kép bekerült a kosárba. A kosár megtekintésekor csak egyetlen funkció volt számomra elérhető: a kosár ürítése. Hiába kattintottam többször is a „Megrendelés” gombra, semmi sem történt. Egyébként a „Megrendelés” funkcióról sem találtam tájékoztatást.
- Az angol nyelvű verzióban a képek kosárba helyezését igazoló kis felugró ablak magyar nyelvű, ahogy a kosár gombjain a feliratok is. Ez csekély hiba, hiszen a „Megrendelés” funkció úgysem működik.
- Minden képen az M, F, F és A betűk láthatóak. Nem zavaróan, de látható a vízjel.

Tartalom, minőség

- A Magyar Filmtörténeti Fotógyűjtemény Alapítvány fotóarchívumának tartalmáról nem sok információval ismerkedhet meg a látogató. Semmit nem találni a bővülésről, a jövőbeli célokról, a jelenlegi munkáról. Abban sem lehet biztos a látogató, hogy az archívum bővül-e még egyáltalán,

jelenleg dolgozik-e még bárki is ennek a páratlan gyűjteménynek a gazdagításán?

- Nincs a digitalizálással, szakmai munkával kapcsolatos információ, pedig talán érdemes lenne bővíteni az elérhető tartalmak körét.
- Érdemes lenne továbbá a képekhez, filmekhez kapcsolódóan a szereplők, alkotók élményeit, kommentárjait megjeleníteni a képek mellett.
- A képek mellett a képen látható személyekről, a háttérrel is meg lehetne jeleníteni egy rövidke leírást, jelenleg a fotókon szereplő személyek nevét sem látni.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A kevéske elérhető metaadat mindenképpen bővítésre szorul. A képek mellett több információt kellene megjeleníteni, valamint a keresést is pontosabbá kellene tenni (l. a fenti példát: Papp Laci és Az oroszán ugrani készül c. film).
- Az alapítványról és a gyűjteményről alig olvasható bármi is, így azt sem tudni, hogy ezek az értékes képek hol és hogyan érhetők el, illetve, hogyan válhatnak kereshetővé, azaz az archívum metaadatait el lehet-e érni valahogy?

- Rendkívül értékes tartalmakról lévén szó, minél több helyen, minél több formában, minél több keresőszolgáltatással együttműködve kellene közléteni a magyar filmvilágot bemutató fotókat.

Beérkezett: 2008. III. 10-én.

Ternai Zita

könyvtári informatikus.
E-mail: zita-6@freemail.hu

Kőrös Kata

az ELTE BTK ötödéves informatikus könyvtáros szakos hallgatója.
E-mail: koroskata@gmail.com

Somogyi Tamás

rendszertervező informatikus.
E-mail: somogyit@freemail.hu

Stiegrád Gábor
(1950–2008)

Stiegrád Gáborról nem lehet írni, és nem lehet „nem írni”. A legtöbb jó szakemberről szép szakmai méltatás kerekíthető, felidézve elvégzett munkáit, felsorolva publikációit, méltatva pályafutását, különösen, ha olyan szakmai folyóiratban kerül erre sor, mint a TMT. Gábort azonban nem lehet sablonba helyezni. Róla nem lehet pályáivet írni (legalábbis én nem tudok). Ugyanakkor a maga szakterületén – ki merem mondani – a legjobb volt az országban.

A munkát nem félvállról vette, de szinte fél kézzel végezte el – tökéletesen. Soha nem lehetett tőle hallani azt, amit a legtöbb informatikustól, hogy valamit nem lehet megcsinálni (legfeljebb, hogy mikorra). Amikor megkapta a feladatot, pontosan tudta, hogyan kell jól elvégezni, illetve elvégeztetni. Jó volt vele dolgozni, mert a logikája lehangoló volt. Felmerülhet a kérdés: akkor miért nem „vitte többre” rangban, pozícióban? Mert ez nem érdekelt. Mondhatnám azt is, nem tudta magát adminisztrálni, de ez nem igaz. Nem akarta magát adminisztrálni. Semmilyen szempontból sem akart hivatalnok lenni. Nem akart másnak megfelelni, csak magának, annak, amit az életben fontosnak tartott. (Kevesen engedhetjük meg magunknak ezt a luxust.) Ennek ellenére szakmai körökben a neve fogalom volt.

Az egyetem elvégzése után az OMIKK-ban kezdett dolgozni, ahol 29 évet töltött el, és ahonnan saját jószántából valószínűleg nem is ment volna el soha. Egyszer ugyan a Számítástechnikai Igazgatóságon felmondtak neki, és csak az utolsó pillanatban sikerült őt átvinni a könyvtárba. Legnagyobb szerencsénkre, hiszen ilyen nagyszerű – az akkor ránk váró nagy könyvtár-gépesítési feladatok elvégzéséhez nélkülözhetetlen – szakembert minden áron meg kellett tartani. Ő ugyanis – bár ezt tagadta – a könyvtári feladatokkal legalább olyan tisztában volt, mint mi könyvtárosok, sőt! Szeretett a könyvtárban dolgozni, különösen szerette *Futala Tibor* igazgatókat. Kettőjük nevéhez fűződik a könyvtárgépesítés elkezdése, Gáboréhoz a befejezése is.

Nagyszerű oktató volt. A titka szerintem abban rejlett, hogy pontosan tudta, kiknek ad elő, és csak annyit, csak olyan szinten mondott, amit a hallgatók meg tudtak érteni, de azt kristálytisztán, logikusan, érthetően. Többször tartott külföldön is tanfolyamokat nemzetközi szervezetek megbízásából.

Mikor az OMIKK-ot a BME-hez csatolták, egy összeszokott jó baráti társaság esett volna szét, mert többen, akik a könyvtár gépesítésén kezdettől együtt dolgoztunk, szétszóródtunk: más épületekbe, más intézményekbe kerültünk. Elhatároztuk, hogy havonta egyszer találkozunk. Az évek során kialakult egy szűkebb társaság, akik szinte mindig ott voltunk, és ezek közé tartozott Gábor is. Tulajdonképpen ő volt a társaság lelke. Itt ismertük meg igazán mint barátunkat. Itt tudtam meg, ő hogyan főzi a húsleveset, hogy az aktuális politikai eseményekről elég tájékozatlan, mert a TV-ben csak a focit nézi. Itt mesélte el, hova akar utazni, hogy meg akarja nézni a világ hét csodáját, és hogy azért nem utazott el Jordániába, mert nem akarta itt hagyni a haldokló macskáját. Itt újságozta utolsó alkalommal, hogy egy év és hány nap van még hátra a nyugdíjáig, mert a lehető leghamarabb akart nyugdíjba menni. Szeretett volna huzamosan a Távol-Keleten élni, csak úgy lazán, élvezve a napot, a tengert és minden bizonnyal az embereket, mert szerette a társaságot. Sajnálom, hogy mindezt nem tudta megvalósítani, és sajnálom magunkat, hogy kedves, csipkelődően szerető lényét eszentül csak emlékeinkben idézhetjük fel, de hogy elfelejteni nem fogjuk, abban biztos vagyok.

Demén Ilona
(OMIKK, nyugalmazott osztályvezető)

Vállalati-üzleti információszerzés: a szoftveripar újdonságai

AUTONOMY

<http://www.autonomy.com>

Az angliai Cambridge-ben *Mike Lynch* által 1996-ban alapított *Autonomy* töretlen és meredek emelkedéssel mára elérte az 1,5 milliárd dolláros piaci értéket. A vállalat intellektuális hajtóereje a *Meaning Based Computing (MBC)*, az értelem alapú számítástechnikai koncepció, amely nem strukturált dokumentumokból jelentésertelmezéssel szemez ki információt. A brit cég saját fejlesztésű eszközei egységesítik és kezelik a belső rendszerben és a munkatársi körben található információkat – mindennek vállalati hozadéka a redukált-felgyorsított üzleti ciklus, a fokozottabb termelékenység és a megnőtt bevétel. Fő termékük az *IDOL*-szerver (*Intelligent Data Operating Layer*), amely automatikusan végzi a digitális tartalom feldolgozását, és lehetővé teszi az alkalmazások egymás közötti kapcsolatát. Az *IDOL*, amelynek 7.0-s verziója 2006 nyarán jelent meg, minden rendű és rangú információt – szöveget, hangalapú halmazt, strukturált és nem strukturált információt – tárol és elemz. Különösen a strukturálatlan adatokkal dolgozó alkalmazásokban optimális ez a platform, mint az e-kereskedelem, az ügyfélszolgálat (*Customer Relationship Management = CRM*), a tudásmenedzsment vagy a vállalati információs portálüzemeltetés.

Másik termékük az *Aungate*-csomag, amely felügyeleti eszközként valós idejű módon monitorozza a vállalat belső kommunikációját, az e-mail forgalmat, a hangüzeneteket és az azonnali üzeneteket (instant messages). 2005 novemberében az *Autonomy* magába olvasztotta az üzleti információkeresés területén legfőbb riválisát, a *Verity* céget. Partnerei között találjuk a *Boeinget*, a *Fordot*, a *General Motorst* és az *ABN Amrot*. 2006 márciusában jelent meg a cég vadonatúj terméke, a *SoftSound* alkalmazás, amely arab, mandarin-kínai és orosz nyelvű audiokeresést tesz lehetővé a beszéd-felismerési megoldásokban ma általáno-

san alkalmazottnál jóval kisebb hardverszükséglettel.

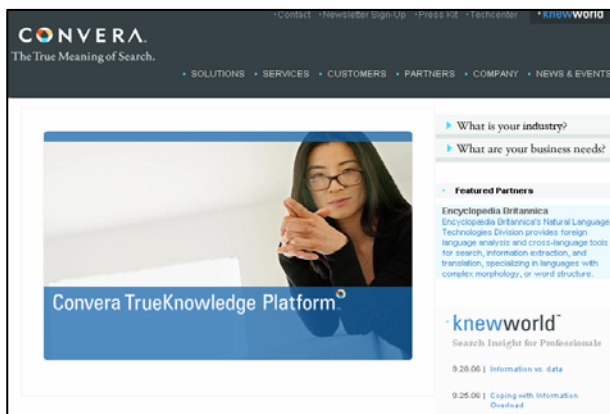
CONVERA

<http://www.convera.com>

A *Convera* cég visszakeresési technológiát kínál kereskedelmi vállalkozásoknak, kiadóknak és kormányhivataloknak. Saját szerverükön menedzselte szolgáltatásokkal állnak rendelkezésre szoftverlicenc forgalmazásával közvetlen ügyfélkapcsolatban, illetve partnerek és rendszerintegrátorok globális hálózatán keresztül. Fő termékük a *Retrievalware 8.0* csomag, amelyben nyelvfeldolgozó szoftver segítségével lehetséges a többnyelvű keresés; ún. „taxonómikazettákkal” vertikális és iparspecifikus szótárakat lehet beiktatni; „szemantikazettákkal” szó- és fogalomkapcsolati linkelést lehet létesíteni; „webpókkal” és „webfűrészszóval” belső és szabad tartalomtól származó adatot lehet kinyerni; a „fájlshobában” papíralapú adatokat lehet beintegrálni; a „kereshobában” pedig video- és audioadatokban lehet keresést és indexelést végezni.

Az *Excalibur* a *Convera* cég 2005 novemberében kiadott webszolgáltatási platformja online kiadók,

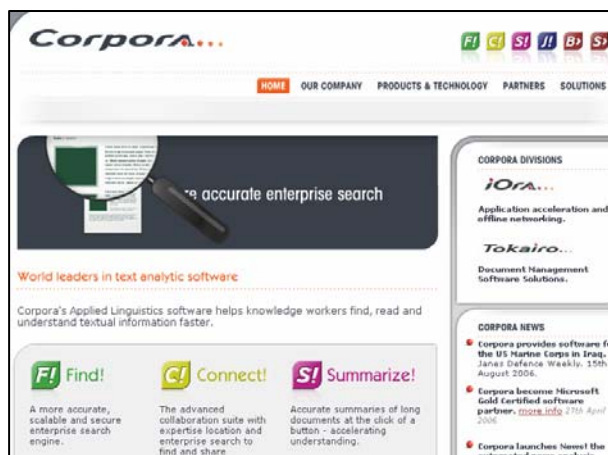
kormányügynökségek és más szervezetek számára, amely megbízhatóbb és relevánsabb eredményeket gyűjt be a webről az ügyfelek online termékeihez, intranetjeihez. Lehetővé teszi például egy kiadónak, hogy afféle mini-Google-ként működjön saját vertikális piaca számára, és külön jövedelemhez jusson a specifikus nyílt forrású tartalmak szakértői aggregálásával. Az Excalibur-platformhoz más alkalmazásellátókkal és tartalomszolgáltatókkal közösen Web 2.0-ás szolgáltatást fejlesztenek ki.

CORPORA

<http://www.corporasoftware.com>

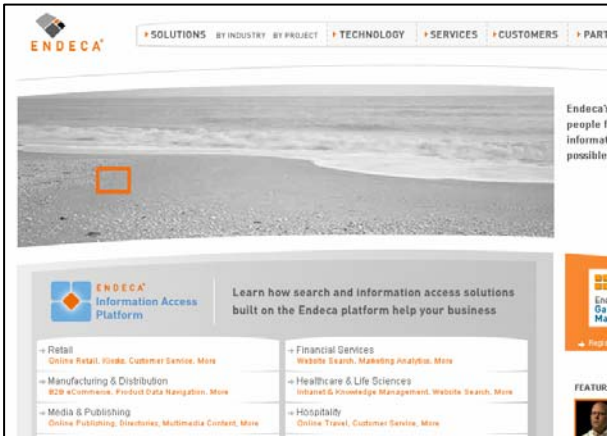
A Corpora-csoport három divíziója a Corpora, az iOra és a Tokairo tudománymenedzsmenti, dokumentumkezelési és hálózatgyorsítási rendszereket készít a szöveges információk gyors és hatékony fellelésére. A cég globális partnerei kormányzervek, hadi, pénzügyi jogi, gyógyszerészeti és oktatási intézmények. Referenciahely például a PriceWaterhouseCoopers és az USA Haditengerészete. Zászlóshajó tudásmenedzsment-termékük a News, amely automatikus hírbeolvasással felgyorsítja a hírelemzést, és grafikusán mutatja a hír jellegét. A Jump hatékony eszköz az információáradat kezelésére: nagy tömegű elektronikus dokumentumhalmazban gyorsolvasással futja végig a szöveget, és térképet készít a tartalomról a megértés könnyítésére, a hatékonyság növelésére. A Summarize dokumentumösszesítő rendszer testre szabottan azonnali szinopszist állít elő: a Summarize még az e-mail üzenetből és annak összes mellékletéből is képes szinopszist készíteni. A dokumentumok bármely, előre meghatározott hosszúságban elkészíthetők.

ENDECA

<http://endeca.com>

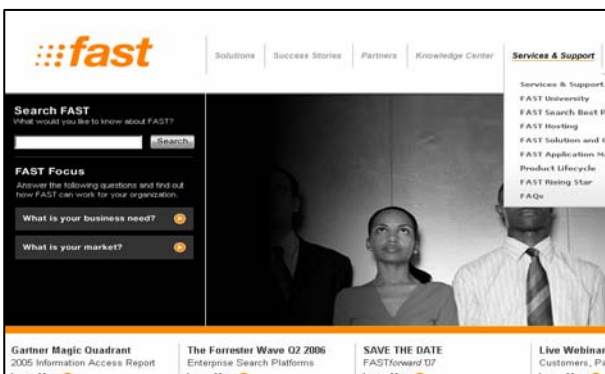
A Steve Papa által 1999-ben alapított, a Massachusetts állambeli (USA) Cambridge-ben székelő cég neve a német *entdecken* „felfedezni” szó derivátuma. Az Endeca komplex keresési és információ-elérési platformot kínál. Saját fejlesztésű megoldása, az MDEX Engine-nel futtatott Information Access Platform (IAP) egységesíti a különféle adatforrásokat, az információt kontextusba ágyazva jeleníti meg, skálázható megbízható szoftver-megoldásokkal. Az IBM, a Wal Mart és más multinacionális vállalatok alkalmazzák az IAP-t; a tekintélyes brit orgánus, a Guardian ismert – és elismert – honlapja is a cég szoftverjével készül. Számos könyvtári alkalmazása ismert, például a Kongresszusi Könyvtárban; az észak-karolinai állami egyetem könyvtára mint referenciahely a cég honlapjáról is elérhető. A 2006 márciusában kibocsájtott IAP messze túlszárnyalja a keresőmotorok, adatbázis-keresők és üzleti információkeresők képességeit. E-kereskedelemben, marketingkampány elemzésére, terméktervezésre, ügyfélszolgálati célra is felhasználható. Az online kereskedelemre kifejlesztett szoftver, az Endeca for Online Retail kombinálja a keresést, navigálást és a helyzetérzékeny (kontextuális) tulajdonságokat, segíti a gyors tájékozódást, a keresett termék felkutatását. Az Endeca for Intranet and Knowledge Management, illetve az Endeca for Website Search gazdag és dinamikus weboldal-használathoz segíti hozzá az üzleti élet szereplőit. Szintén új termékük az Endeca for Online Publishing.

FAST

<http://www.fastsearch.com>

A *Fast* rugalmas és skálázható üzleti keresőplatformja (*Enterprise Search Platform = ESP*) kiváló keresési lehetőségeket ad, és relevancia tekintetében az egyik vezető alkalmazás. A *Fast* cég partnereinek száma világszerte 2600 fölött van, mint például a *Financial Times* online verziója, az *FT.com*, a *Reuters* stb. A *Fast ESP* integrált elérést nyújt bármely strukturált vagy nem strukturált típusú média-adathalmazhoz: biztonságos és pontos válaszai révén a vállalat döntési folyamata felgyorsul, teljesítménye fokozódik. A *Fast* lekérdező modul a kérdésre választ küld, nem pusztán referenzadatot. Egyidejűleg több millió felhasználónak tud állandóan frissített hírcsomagot, „alert”-et küldeni a tartalom méretétől és a forgalom volumenétől függetlenül. Egyéb termékeik közül említjük meg a *Fast mSearch* mobil keresési alkalmazást, amely egyéni mobilhasználókról dinamikusan profilokat épít, valós idejű és helyzetérzékeny értesítéseket, figyelemfelkeltő alertüzeneteket képes kiküldeni az előfizetőknek tartózkodási helyük alapján. A *Fast PSP* egy asztali keresési program, a tavaly kiadott *Fast ProPublish 4.1-es* verzióját a cég professzionális kiadóknak ajánlja.

GOOGLE

<http://www.google.com/enterprise/>

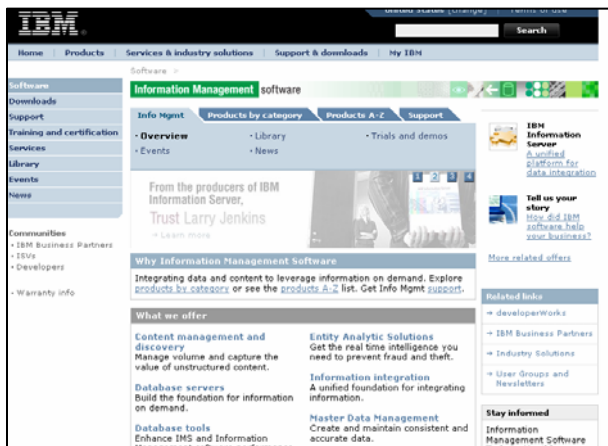
A *Google Enterprise* a Google keresési magprogramjait a vállalati piac sajátos igényeihez igazítja. Felismerve azt a tényt, hogy a vállalati alkalmazottak többnyire küszködnek az információ felkutatásával, ugyanakkor az IT-részleg túl sok időt és pénzt fektet az információáradatban való eligazodásra, a *Google Enterprise* egy sor azonnal csatasorba állítható, skálázható keresési segédesszközt kínál. Legfőbb termékük a *Google Search Appliance*, amely indexeli és keresi a szervezetben belüli tartalmat, valamint a cég nyilvános weblapjának teljes anyagát – webszervereken, fájlrendszereken, relációs adatbázisokban, dokumentumkezelő rendszerekben és üzleti alkalmazásokban tárolt adatokat egyaránt. Másik fő üzleti termék a kis- és közepes vállalkozások (KKV) számára készült *Google Mini*, amelynek új, a korábbihoz olcsóbb, 2.0-ás verziójában új fejlesztésű az adminisztrációs interfész, gyorsabb a webfűrkészés, és könnyebb a keresési-navigálási diagnosztizálás. Referenciahely az Egyesült Királyságban például a *Camden Önkormányzat* és a leedszi *Contactmusic.com*. A *Google Search Appliance* legújabb verzióját már a legnagyobb vállalati alkalmazásgyártókkal, a *Ciscoval*, a *Cognos-szal* és az *Oracle*-lel együttműködésben fejlesztették ki. A szoftver új vonása a specifikus vállalati információk egy helyen történő lekérdezését nyújtó *Google One Box for Enterprise*. A *Google Search Appliance* a vállalati információk egész csokrához (naptár, eladási listák, rendelési státusz stb.) ad azonnali keresési felületet, hozzáférést.

IBM

<http://www-306.ibm.com/software/data/>

Az IBM öt szoftverdivíziójának egyike egy információkezelési szoftvercsoport – a Lotus, a WebSphere, a Rational és a Tivoli mellett. Ez a részleg olyan megoldásokra törekszik, amelyek adatokat és tartalmat integrálnak egyéni megrendelésre és igényre. A fejlesztőcsoport számára jelentős számú, az IBM által az elmúlt években bekebelezett technológia áll rendelkezésre: például az *iPhrase*, amely feltárja a keresőkérdések mögötti jelentést; az *Ascential*, a WebSphere adatintegrációs technológia szállítója és a *Green Pasture*, amely üzleti tartalomkezelésre szolgál. Fejlesztésben az IBM főleg az ügyfélszolgálatra, a bűnüldözésre, egészségügyi és kiskereskedelmi informatikai megoldásokra helyezi a hangsúlyt. Egymilliárd dolláros globális méretű befektetéssel megtámogatva az IBM 2006 februárjában meghirdette az elsősorban a bankszektorra irányuló „Információ mint szolgáltatás” elnevezésű stratégiáját, amellyel nyilvánosságra hozta, hogy a cég alkalmazottainak 7,5%-át az információs megoldásokkal foglalkozó részlegekbe kívánja átcsoportosítani.

IM GROUP

<http://www.imgroup.com>

Az *Information Management Group (IMGroup)* információmenedzsmentet, strukturált és strukturálatlan adatok kezelését elősegítő elérési és elemzési programokat kínál a jobb üzletmenet és a döntések optimális megalapozottsága érdekében. A cég termékeinek fő vásárlói köre a média, a reklám, a kiskereskedelem, az autóipar, a biztosítás és a pénzügyi szolgáltatások. Az IMGroup a Microsoft-alapú üzleti információszerzési rendszerre

rekre specializálódott. Kínálatába tartoznak továbbá kollaboratív információs portálmegoldások, amelyek földrajzi elhelyezkedéstől függetlenül hatékony együttműködést tesznek lehetővé a használói körnek; az üzleti stratégiai mutatószámrendszerek (az ún. „scorecard”-módszer), amelyek a kiegyensúlyozott stratégiai mutatórendszer, a *balanced scorecard (BSC)* alkalmazását teszik lehetővé; valamint olyan információfelügyeleti megoldások, amelyek egy adott szervezet összinformáció-halmazához egyetlen interfészen keresztül nyitnak utat. Az IMGroup 2005 novemberében elsőként implementálta a *Microsoft Business Scorecard Server*-t, amelynek révén a vállalat könnyen követheti a teljesítménymutatók mozgását, változását.

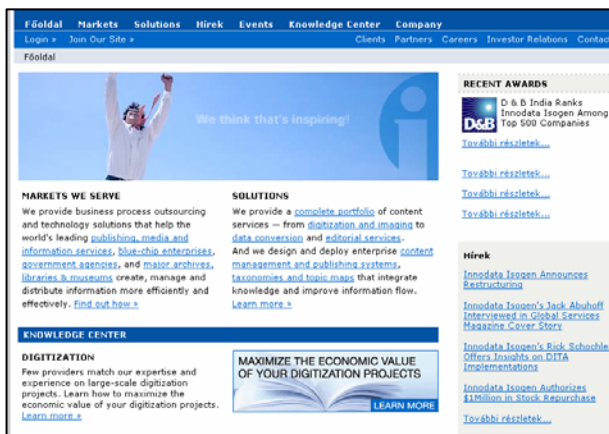
INNODATA-ISOGEN

<http://www.innodata-isogen.com>

Az 1988-ban alapított *Innodata-Isogen* cég a szervezetben belüli információk hatékony és gazdaságos készítését, kezelését és terjesztését segítő megoldásokat kínál egy sor tartalomközpontú IT és üzleti folyamat kihelyezésére (outsourcing). Fő profiljaik közé tartozik a vállalati tartalomkezelés, a digitális publikálás és kiadás, illetve a tudásmenedzsment. Foglalkoznak továbbá olyan kihelyezett tartalom-előállítási szolgáltatásokkal, mint például digitalizálás, adatkonverzió, XML és kiadási folyamatok. Ügyfelek között találjuk a nagy online kereskedő cégeket, a könyvkiadókat, a BBC-t és az *Oxford University Press*-t. Az Innodata-Isogen tudásmenedzsmentési megoldásai már magukba olvasztják a tématerképek, taxonómiák és ontológiák terén végzett legújabb kutatásokat is. Könyvkiadók számára a kihelyezett szerkesztési és tudásszolgáltatások csökkentik a ki-

adás költségeit, garantálják a szerkesztési minőség megőrzését.

A cég nemrég jött ki rugalmas oldal-összeállító szoftverével, amely a tartalmat többféle formátumban tudja megjeleníteni a használók részére, nagyfelbontású nyomtatható változattól a webes vagy pdf-es megjelenítésig. Ennek a háttérében a *Tals* (*Tool Agnostic Layout System*) nevű saját fejlesztésű, könnyen használható rendszer áll, amely drasztikusan csökkenti a lapelőállítás költségeit, és a könyv vagy folyóirat nyomdai átfutásának idejét.

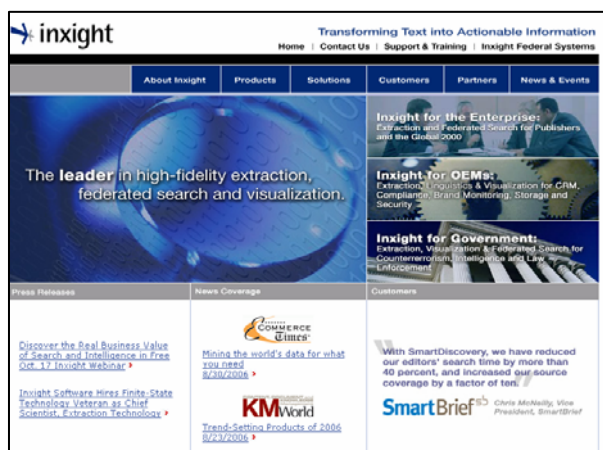

INXIGHT SOFTWARE

<http://www.inxight.com>

Az *Inxight* cég vállalati és üzleti szoftverrendszereket kínál információ-begyűjtési célokra. Az adott szervezet strukturált és strukturálatlan adatok elemzése révén üzletre vonatkozó kulcsinformációkat nyerhet. A rugalmasan skálázható szoftver segítségével az információ-feltárást több mint harminc nyelven lehet végezni. 2005-ben a cég az *Intelseek* körkeresési (federated search) technológiáját vette birtokba. Vásárlói között van a *Novartis*, a *Procter and Gamble* és számos ország kormányügynökségei. Az *Inxight* fő terméke az intelligens szerverprogram, az *Inxight Smart Discovery Awareness Server*, amely megbízható megoldás a szimultán körkereséshez és dedikált hírterjesztéshez: a használó egyetlen, könnyen kezelhető felületen információforrások százaiból – nyilvános web, a belső hálózati rendszerek, mély web, előfizetéses szolgáltatások stb. – tudja kiszűrni értékes és releváns információk tömegét. Az újdonságokról személyre szabott kereső-kifejezések és oldalértesítések automatikusan adnak hírt. A *SmartDiscovery* élenjáró szöveganalízis-eszközzel keresés, kategorizálás, esemény- és kapcsolatbegyűjtés végezhető. A szoftver nyílt és rugal-

mas API-jai, alkalmazási programozási interfészei (*Application Programming Interface*) bármely környezetbe könnyen beilleszthetők. Az *Inxight VizServer* programja hatékony módszert kínál a nagy tömegű információs gyűjteményekben való eligazodáshoz. Az adatvizualizálási eszközök, a *StarTree*, a *TimeWall* és a *TableLens* révén a használók gyorsan áttekintést kaphatnak hierarchikus, relációs, táblázatos és időalapú adathalmazokról. Az *Inxight SmartDiscovery Extraction Server 2.0*-ás verziója az első kereskedelmi forgalomban kapható, masszívan skálázható rácsarchitektúra (grid architecture) a szövegértéshez több mint 30 nyelven.

SOLCARA

<http://www.solcara.com>

A brit *Solcara* cég az információ-beszerezésre fordított idő csökkentését szolgáló, webalapú szoftverek fejlesztésével és forgalmazásával foglalkozik. Ügyfelei között található kormányhivatalok, professzionális szolgáltatók, gyógyszerészeti cégek és médiavállalatok egyaránt. A *Solcara* szoftverei lehetővé teszik a használóknak a strukturált és nem strukturált információk kinyerését, tárolását, megosztását és újrafelhasználását formátumtól, adattípustól, leltől függetlenül. A tudásintenzív megoldások, a hatékonyság fokozása miatt nő a termelékenység és az üzleti nyereség is.

A *Solcara*-termékek közül említjük meg a *Client Partner* nevű programot, amely tartalomfelügyeleti rendszer az intranet kezelésére és üzemeltetésére. A *SolSearch* szórt keresést végző keresőmotor, amely szimultán keresést kínál sokféle tartalmú repozitóriumokban, beleértve a belső rendszereket és a külső, előfizetés alapú szolgáltatókat, valamint a szabad webhelyeket. A *Press Bureau* hívásnyil-

vántartó rendszer, amellyel megoldható a bejövő kérések, érdeklődések, kapcsolatok kezelése, sajtóközlemények összeállítása és terjesztése, vagy a médiavisszhang elemzése. A *Solcara Legal* online keresőmotor ingyenes körkeresést végez a jogi források tömegében. A *PressGo* a PR-osztályok számára készült kommunikációs eszköz sajtóanyagok kezelésére és terjesztésére.

VIVÍSIMO

<http://www.vivisimo.com>

A cég szoftverei a világ információs anyagaiból klasztert készítenek a jobb hozzáférés és keresés céljából. A *Fortune 500*-lista vállalatai, kormányhivatalok és az akadémiai szféra egyaránt alkalmazza a cég klasztertechnológiáját masszív tömegű információhalmazokban történő navigáláshoz. A *Vivísimo* terméke a *Clusty.com* fogyasztói keresőmotor, amellyel vállalati ügyfeleit is szolgálja a cég egyedülálló klaszterelő és körkereső termékei.

Velocity elnevezésű fő szoftvere átfogó keresési megoldás kifejezetten az üzleti világ számára: belső és külső tartalmakat rugalmasan fésül át és indexel, külső forrásokban – adatbázisokban, licencelt beérkező anyagokban, intranetekben, webforrásokban stb. – párhuzamos keresést végez, majd egyetlen adminisztratív felületről vezérelve az eredményeket, listába gyűjti és klaszterelt mappákban hozza képernyőre. A *Vivísimo* partnerei közül említjük meg a *GuideStar UK* független jótékonyági céget, amely a *Velocity*-t több mint 200 ezer brit jótékonyági szervezet és nem kormányzati intézmény adatbázisának fűrkészésére alkalmazza.

/Enterprise search and information management. = Information World Review, 225. sz. 2006. jún. p. 27–29. <http://www.iwr.co.uk>

(Bánhegyi Zsolt)

A DOCLINE rendszer áttekintése

A *Docline*[®] az USA Nemzeti Orvostudományi Könyvtárának (*National Library of Medicine = NLM*) automatizált könyvtárközi kölcsönzési rendelő rendszere. Hatékony eszköz az *Orvostudományi Könyvtárak Nemzeti Hálózatában* (*National Network of Libraries of Medicine = NN/LM*) a biológiai-orvostudományi irodalom szolgáltatására. Történetét tekintve: 1985 márciusában indult, 1987 májusára már az NN/LM hét régiójában működött. Az 1987. pénzügyi év végén 1435 könyvtár hasz-

nálta a rendszert, összesen több mint 788 ezer könyvtárközi kérést továbbítottak.

A DOCLINE jelenleg több mint 3200 könyvtárat szolgál ki az USA, Kanada és Mexikó területén, valamint olyan nemzetközi orvostudományi könyvtárakat, amelyek az NLM-től kérnek dokumentumokat. A 2005. pénzügyi évben a kérések száma 2,4 millió volt. A kérések 99%-a folyóiratcikkek másolatára vonatkozik. Visszatekintve megállapítható, hogy a kérések 91,2%-át időben teljesítették,

a kéréseket átlagosan 1,2 könyvtárba kellett továbbítani.

Az eltelt idő alatt a DOCLINE szoftverét folyamatosan korszerűsítették a könyvtárközi kölcsönzés, az NN/LM technológiája terén és a kiadói világban végbement változásoknak megfelelően. A rendszer webes változata 2000 júliusában készült el, felhasználóbarát grafikus interfésszel. A rendszer fejlesztésében az NLM szorosan együttműködik a nyolc regionális orvostudományi könyvtárral és a *Kanadai Tudományos és Műszaki Információs Intézettel (Canada Institute for Scientific and Technical Information = CISTI)*. A regionális könyvtárakban folyik a nyolc földrajzi régió könyvtárosainak és felhasználóinak képzése. A CISTI is regionális könyvtárként működik, a kanadai könyvtáraknak nyújt képzést és támogatást.

A rendszerben részt vevő könyvtárak

Az aktív résztvevők száma 3258, közülük 2884 található az USA-ban, és 326 Kanadában. Az USA-beli és a kanadai könyvtárak számára térítésmentesen szolgáltatnak. Ezen felül a DOCLINE kiszolgálja még 36 ország 48 könyvtárát. A Dél-Amerikában, Európában, Ázsiában és Afrikában működő nemzetközi könyvtárak saját országukban kiszolgálják az ország többi könyvtárát.

Az NLM DOCLINE rendszeréhez az egészségügyi könyvtárak és az egészségügyományal foglalkozó intézetek könyvtárai kérhetnek hozzáférést. Az NN/LM rendszerbe is bekapcsolódhatnak, ha van megfelelő folyóirat-állományuk, és kifejezik készségüket más DOCLINE-tagkönyvtár kiszolgálására. Kereskedelmi dokumentumszolgáltatást tilos nyújtani, a tagoknak alá kell írniuk a régiójukban érvényes szerzői jogi rendelkezéseknek megfelelő nyilatkozatot. A tagkönyvtárak típusonkénti megoszlását az 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat

A könyvtárak megoszlása

A könyvtár típusa	A könyvtárak száma	%
Kórházi könyvtár	2063	63
Egyetemi (academic) könyvtár	610	19
Közkönyvtár	17	1
Egyéb	568	17

Az „egyéb” kategória a szakkönyvtárakat, a szövetségi könyvtárakat, az egyesületeket és a nemzeti könyvtárat foglalja össze.

A DOCLINE-ban a Könyvtári Csoport (Library Group) létező regionális konzorciumokat, szervezeti hovatartozást (affiliation) vagy forrásmegosztási megállapodásra épülő együttműködést jelent. A könyvtári csoportok állítják össze a tagok állományainak közös listáit, elérhetővé teszik a folyóirat-állományokat és az intézeti rekordokat.

Könyvtárközi kölcsönzési statisztika

A DOCLINE 1985. évi bevezetése óta a részt vevő könyvtárak száma megkétszereződött, a szolgáltatás pedig megháromszorozódott. Az utolsó évtizedben a kérések száma viszonylag állandó volt, majd hirtelen csökkent. A csúcstól 2002-ben érte el, amikor meghaladta a 3 milliót, azóta a csökkenés mértéke évről évre 6–9%.

Nagy változás ment végbe a dokumentumok eljuttatásában: 2003-ban a cikkek 63%-át postán küldték el a kérő könyvtárnak, 6%-ot továbbítottak e-mailben, 20%-ot Ariel szoftverrel, és 11%-ot faxon. 2005-ben postán már csak a cikkek 38%-át küldték, míg elektronikus postával a 27%-át. Ezen belül még szembetűnőbb az NLM-nél végbement változás: a postai küldemények aránya a 2001. évi 45%-ról 2005-re 5%-ra csökkent.

Az elektronikus küldés gyorsasága és minősége növelte a módszer népszerűségét, ugyanakkor sok olyan könyvtár van, amelyiknek nincs meg hozzá a pénzügyi háttere vagy a műszaki szakértelme. Az NLM által alapított pénzügyi források időnként lehetőséget adnak a könyvtárak támogatására, a szükséges berendezések és szoftverek beszerzésére. A könyvtárak maguk is igyekeznek szolgáltatásaik sikeres marketingjével, állami vagy regionális programok segítségével megszerezni a szükséges pénzt. A 2. táblázat a tagkönyvtárak által alkalmazott küldési módszereket foglalja össze.

2. táblázat

A DOCLINE-tagkönyvtárak szolgáltatási módszerei

Módszer	Alkalmazó könyvtárak száma
Ariel	554
E-mail	1314
Fax	2765
Web	247

A DOCLINE működése

A DOCLINE egy könyvtári kölcsönzési kéréseket irányító és tájékoztató rendszer. Felépítését tekintve intézeti rekordokból és a részt vevő könyvtárak folyóirat-gyűjteményét tükröző adatállományból áll. A kérő modul a kérő könyvtár rendelését olyan szolgáltatóhoz (kölcsönzőhöz) továbbítja, amely bejelentette, hogy birtokában van a dokumentum, és nyújtani tudja a kért szolgáltatást. A biztonságos működést segíti az automatikus újrairányító rendszer. Ez akkor kezd működni, ha a kölcsönző három munkanapon belül nem reagál a kérésre. A *sürgős* vagy *azonnali* kéréseknél ez egyetlen munkanap. Arra is van lehetőség, hogy a rendszer bizonyos könyvtárakat kihagyjon a rendelésből; ezt alkalmazták, amikor a Mexikói öbölben tombolt a hurrikán.

Az *intézeti rekordok* a címet, a kapcsolattartót és a könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatásokat tartalmazzák. Ezeket egyrészt a kérések automatikus továbbítására használják, másrészt ezekből épül a tagkönyvtárak kézikönyve. Az intézeti rekordok több mező szerint kereshetők, a találatokat is többféleképpen lehet megjeleníteni. Az intézeti rekordokban található azok a lényeges információk, amelyek a kérések megfelelő továbbításához szükségesek. A rendszer kulcsát a könyvtár *Irányító táblázata* és a *Kölcsönzési preferenciák* jelentik. Az előbbi tulajdonképpen azoknak a könyvtáraknak vagy könyvtári csoportoknak a jegyzéke, amelyekhez a kérő továbbítani akarja a rendelést. A szolgáltatók húszas csoportokra vannak osztva, a csoporton belül a sorrend esetleges, a szempont az, hogy a terhelés egyenletes legyen. A *Kölcsönzési preferenciák* képernyő a szolgáltatás módját, a szerzői jogi nyilatkozatot, a kérő által fizetendő összeg felső értékét és a kérés irányítását tartalmazza. A kérő kérésének útját az *Irányító táblázatban* tudja ellenőrizni.

Az *állományadatokat* az USA-ban, Kanadáéban és Mexikóban a tagkönyvtárak állítják össze és küldik el a DOCLINE-ba. A többi országból nem juttatnak el állományadatokat, a könyvtárak csak kérő szerepet töltenek be. A könyvtárak rutinszerűen tartják karban állományadataikat, juttatják el a DOCLINE-ba az előfizetésben bekövetkezett változásokat. Választhatják azt is, hogy állományadataikat negyedévenként automatikusan exportálják az OCLC-be, ezzel mindkét rendszerben elkerülhetik az adatok karbantartását. További lehetőség, hogy nyomtatott állományuk adatait exportálják a *PubMed LinkOut* rendszerébe, aminek eredm-

nyeként az állományadatokat megjelennek a PubMedben végzett keresések találatainál.

További szolgáltatások:

- kereséshez szükséges interfész az állományadatok frissítéséhez;
- keresés más tagkönyvtárak állományában folyóiratcím szerint;
- különböző jelentések készítése a könyvtár folyóirat-állományról, beleértve a könyvtári csoport közös folyóiratjegyzéke alapján készülő jelentéseket; a jelentéseket a könyvtárak online olvashatják, letölthetik helyi és regionális használatra.

A *feldolgozási folyamat* az intézeti rekordokat és az állományadatokat használja. A kérések és PubMed 16 millió bibliográfiai tételére, vagy az NLM OPAC-jában nyilvántartott, több mint 125 ezer folyóiratcímre vonatkozhatnak. A kérések 87%-át a PubMed alapján állítják össze. Az NLM OPAC-jában található monográfiákból vagy audiovizuális anyagokból is lehet rendelni. A 2006 márciusában történt fejlesztések (2.7 verzió) nyomán lehetőség nyílt arra, hogy az egyedi könyvtárak mellett a könyvtári csoportok is irányíthassák a kéréseket. Ekkor került be a rendszerbe az *Egyéb könyvtárak* kategória is. A csoport általi irányítási lehetőségnek köszönhetően például a *FreeShare* könyvtári csoport tagjainak száma több mint ezerrel nőtt. A kérő képernyő kitöltésekor minden egyes tételnél külön meg lehet adni az igényeket. Az új verzióban lehetőség van arra is, hogy a kérő több küldési módot határozzon meg. A kérés feldolgozása során a DOCLINE először azokat a könyvtárakat keresi meg, amelyekben a szükséges folyóiratcím kért éve vagy kötete megvan, és a könyvtár tud a kérő által előnyben részesített vagy alternatív módon szolgáltatni. Ki lehet választani olyan szolgáltató könyvtárat, amely tagja az elektronikus átutalási rendszernek (Electronic Fund Transfer System). Ennek köszönhetően csökkenthetők a számlákkal kapcsolatos kiadások és a papírmunka. A kérés elküldésekor a kérő információt kap arról, hogy a szükséges cikk térítésmentesen teljes szövegében elérhető a LinkOutban, azaz a DOCLINE képernyőn lévő ugróponton keresztül. A cikk vagy a PubMed Centralon, az NLM teljes szövegű adatbázisán, vagy a kiadó oldalán keresztül válik elérhetővé. A DOCLINE felhívja a kérő figyelmét, ha a cikk még nem jelent meg nyomtatásban, de a kiadó honlapján már megtalálható.

A *Status* lehetőség alkalmazásával a kérő ellenőrizheti rendelése állását, a feldolgozás menetét, a

potenciális kölcsönzők lépéseit. A DOCLINE összesíti a könyvtárhoz érkezett kéréseket, feltüntetve, melyek várnak teljesítésre, vagy melyek lesznek automatikusan továbbküldve.

További fejlesztési irányok

- A katasztrófák idején szükséges információmenedzsmentre fordítandó nagyobb figyelem részeként az NLM és a regionális orvostudományi könyvtárak olyan fejlesztésen dolgoznak, amely szünetmentes szolgáltatást tesz lehetővé természeti csapás vagy ember okozta katasztrófa esetén.
- Az NLM folytatja az élettudományi irodalom ingyenes és korlátozás nélküli elérésének bővítését a PubMed Centralon keresztül. A feladat a

külső források integrálása az elektronikus szolgáltatásba, fenntartva a nyomtatott állományok elérését és szolgáltatását.

- A DOCLINE tovább fejlődik és növekszik, követve a felhasználói igények változását. Az NLM ellenőrzése alatt tartja a rendszert, hogy meg tudja határozni a trendeket és igényeket, értékelni tudja a kiadás és a könyvtárközi kölcsönzés terén végbemenő változásokat.

/COLLINS, Maria Elizabeth: DOCLINE®: An overview of the DOCLINE system, its functions, purposes and descriptions of participating libraries. = *Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Electronic Reserve*, 17. köt. 3. sz. 2007. p. 15–28./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Digitalizálták a British Library XIX. századi újsággyűjteményét

Nincs régiebb a tegnapi újságnál, szoktuk mondani. Más szemszögből viszont egy másik mondásnak is igaza van: az újság a történelem legelső piszkozata-vázlata. A hírtörténelem tetemes méretű korpuszának digitalizálása kimeríthetetlen forrásanyaghoz nyújt hozzáférést a professzionális kutatás és az egyszerű érdeklődés számára. A *British Library* a *Thomson Learning* utódvállalatának, a *Cengage Learning*nek a technikai háttérével, a brit informatikai bizottság (*Joint Information Systems Committee = JISC*) támogatásával közösen egy újságdigitalizálási projekt égisze alatt hozta létre a *19th Century British Library Newspapers* c. digitális archívumot. A gyűjteményben, amely 2007. október 22-én nyílt meg 1 millió weboldallal, a jelentősebb országos és regionális lapokat dolgozták fel. A szkennelés kiváló minőségű, a kereséskor az újságoldalak megjelenítése az eredeti méret 33%-ára van beállítva, amely ideális induló képet ad a használatnak. *Mark Chillingworth*, az ismertetés szerzője szerint szembevetve, mennyire más volt a XIX. század újságja, de érthető a „bőbeszédűség”, a leírások burjánzó aprólékossága, hiszen nem volt még rádió, mozi, televízió sem. Így például *Viktória királynő* útjairól rendkívül részletes beszámolókat lehet olvasni – az akkori újságíróknak ebbe a szinte egyetlen médiumba kellett sűríteni mindazt, ami ma a rádió, a tv, a bulvármagazin, vagy az internet fórumain olvasható.

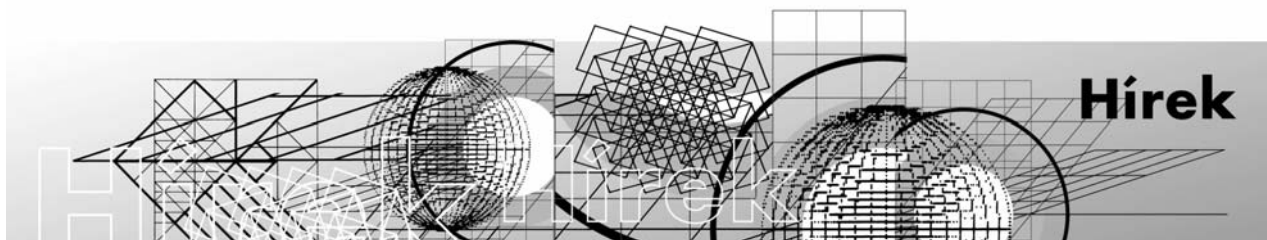
A trafalgári győzelemtől a búr háborúig ívelő évszázad híryanagát feltáró weblap belépő oldalán az egyszerű keresés is a szokásosnál jóval gazdagabb keresési opciókat kínál: nyomban lehet például újságcím, kulcsszó, megjelenési dátum szerint szűrni.

A Cengage cég keresőmotorja fantasztikusan erős, a legátfogóbb keresés is azonnal képernyőre íródik. A találati halmaz táblázatosan jelenik meg; a találatok mellett felbukkan annak az újságoldalnak kis körömképe, ahonnan a találat ered, a releváns rész pedig piros vonallal van körülkerítve. Ez is praktikus segítség, hiszen a tipikus újságoldal sok-sok apró hírrel van megtöltve. A körömkép mellett olvashatók az írásra vonatkozó részletek, a címfej, az újság címe, dátuma, példányadat, sőt szószámoló is van. Ha a cikk több oldalra terjed, akkor nem mulasztják el ezt jelezni. A szűrési opciók tágasak, a kereső kategorizálást is készíti, és lebontja a cikkeket a kategóriák mentén – például reklám, művészeti írás, üzleti cikkek, hírek, társasági rovat. Van könyvjelző, le lehet tölteni a cikket pdf-ben. A nyomtatási opciók elégségesnek tűnnek, egyoldalas álló, féloldalas tájkép és negyed oldalas álló változat van – ennek segítségével a régi irdatlan nagy méretű újságoldalak részeiről lehet nyomtatást készíteni. Maximum 400%-os zúmolásra van lehetőség. Az újságarchívum megcélzott használói köre elsősorban az akadémiai kutatói szféra, az egyetemi diákság. A *British Library* épületeiben és helyiségeiben, valamint a brit felsőoktatás és továbbképzés intézményeiben ingyenes a hozzáférés – mások a Gale-nél kezdeményezett előfizetéssel használhatják az adatbázist.

További információ: <http://www.bl.uk/newspapers>

/Information World Review, 241. sz. 2007. dec. p. 48–49./

(Bánhegyi Zsolt)

A HistCite feltérképezi a doménon belüli hivatkozási kapcsolatokat

Eugene Garfield, a citációs indexek „ősatyja” rendíthetetlen újítként olyan szoftvert tervezett, amely a tudományos szakembereket segíti a *Web of Science*-ben végzett szakirodalmi keresésük során. A *HistCite* sokoldalúan elemzi a keresési eredményeket, diagramokat készít a keresés során azonosított közlemények közötti hivatkozási kapcsolathálóról. Ezek a *historiográfok* megmutatják a tárgykör kulcseseményeit, azok kronológiáját és relatív hatását. *Alexander Grimwade*, a *HistCite Software* cég vezetője szerint a program lehetővé teszi, hogy a használó testreszabott bibliográfiai adatbázist hozzon létre egy témáról, szerzőről vagy folyóiratról, és különféle elemzéseket végezzen az adatokkal. A *HistCite* nem ad közvetlenül olyan mérési számokat, mint a H-index vagy az impaktfaktor, ám ezek származtatása nagyon könnyű. A program által létrehozott egyedi mérőszámok az elemzés alatt álló gyűjteményen *belül* kalkulált citációs mérőszámok, amelyek – a globális jellegű impaktfaktor ellenpontjaként – lokális érvényűek. Ezek megmutatják a vizsgálat alatti doménon belül egyes dolgozatok fontosságát. A *HistCite* jövődő változatai más citációs alapú adatbázisokkal is együtt fognak működni. Most folyik a fejlesztés, hogy a szabadalmi adatbázis, a *Derwent Innovation Index* rekordjai bekerüljenek – előreláthatólag néhány hónapon belül ez meg fog valósulni. Más adatbázisokkal, a *Scopus*-szal és a *Google Scholar*-ral való közös munka azonban csupán a hosszabb távú fejlesztés része. A végső cél, hogy lehetővé váljon az adatkivonás és import bármely tudományos, teljes szövegű cikkből.

További információ: <http://www.histcite.com>

/Information World Review, 241. sz. 2007. dec. p. 10./

(Bánhegyi Zsolt)

Digitalizálták a Royal Society periodikáit

Az Egyesült Királyság tudományos akadémiajának számító, londoni székhelyű *Royal Society* most 340 év tudományos termését teszi online elérhetővé a *Carlton Terrace*-on lévő gyönyörű székházának látogatói, valamint az előfizetők számára. 60 ezer tudományos közlemény, cikk vált kereshetővé *Newton* alapvető, teleszkópokról szóló munkáitól *Hawking* dolgozatáig, 1665-től, a *Philosophical Transactions* első számától kezdődően máig. Tartalmuk szerint a tanulmányokat és cikkeket négy „ösvénybe” sorolták a természettudományos kutatás fő diszciplínái alapján: biológiai tudományok, fizikai tudományok, általános tudományok és tudománytörténet. A folyóiratcímekhez az ösvényeken keresztül, vagy a kulcsszó-keresődoboz révén lehet eljutni. Az egyes tudományágakon belül a folyóiratok címlistája és a borítólapok képeinek körömméretű változatai vannak. A folyóirat induló oldalától a digitális archívum tartalomjegyzékébe jutunk. A borítóképtől jobbra van az előfizetési tájékoztató (a teljes csomag, a *Package S* évi előfizetési díja 12 ezer dollár), lejjebb a kötet- és füzetszám, és maguk a folyóiratok. (Ezen a képernyőn lehet a digitális objektumazonosító [DOI] alapján keresést indítani.) A folyóiratszám hiperlinkjére kattintva jutunk a tartalomjegyzékhez, ahonnan egy adott cikk absztraktját hívhatjuk elő először. Jó keresési opció a cikken belüli keresés, lehet a cikket exportálni, pdf formában letölteni. A keresőgép nagy teljesítményű és pontos. A találati halmaz megjelenítése jól rendezett, a kulcsszavak meg vannak világítva – ezt ki lehet kapcsolni tetszés szerint. A keresési eredmények mellett levő kis kalitkában három szín lehet: zöld, félig zöld és fehér. Ez követi a ma már széles körben elterjedt konvenciót, hogy az adott tartalom elérhető-e teljes szöveggel, részben, vagy csak bibliográfiai adatszinten, az adott intézmény előfizetési körülményeitől függően.

További információ: <http://www.pubs.royalsoc.ac.uk>

/Information World Review, 241. sz. 2007. dec. p. 45./

(Bánhegyi Zsolt)

Online elérhető az Iszlám Tanulmányok

Az *Oxford University Press* bejelentette, hogy 2007 őszétől elérhető lesz az *Oxford Islamic Studies Online* szolgáltatás. Az új adatbázis az iszlám világ hivatkozási forrásaihoz ad online elérhetőséget. A magvát a 2008-ban megjelenő *Oxford Encyclopedia of the Islamic World* legfontosabb szócikkei képezik, valamint a kiadó többi, az iszlám világgal foglalkozó kiadványa: az *Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, a történetről szóló *The Oxford History of Islam* és a *The Oxford Dictionary of Islam*, a *Korán* két fordítása, és egy kereshető konkordancia-táblázat. Ezen túl tartalmazni fogja még „*Amit az iszlámról mindenkinek tudnia kell*” c. fejezetet, több mint 150, szerkesztőségi összefoglalóval ellátott eredeti dokumentumot (idősorokat, térképeket, színes képeket, a különböző dinasztiák táblázatait stb.), és egy, az iszlám fogalmakat tartalmazó szógyűjteményt.

/Advanced Technology Libraries, 36. köt. 5. sz. 2007. p. 9–10./

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

Általános témafigyelő szolgáltatás: RefAware

A *Cambridge Information Group*hoz tartozó *ProQuest*, amely 2001 óta többségi tulajdonosa volt a *RefWorks* cégnek, 2008-ban felvásárolta a *RefWorks*-öt. A *RefWorks* eddig az ugyancsak *RefWorks* nevű bibliográfiai menedzselő rendszeréről volt ismert, amelyet szerte a világon használnak (ez évtől idehaza a DEENK és a BCE is – A szerk.). 2008 tavaszán azonban új szolgáltatást is indított *RefAware* néven. Ez egy általános, azaz kiadótól független, multidiszciplináris, webalapú témafigyelő rendszer (*current awareness service*), amely már most, indulásakor a világ számos rangos kiadójának több mint 8000 tudományos szakfolyóirata bibliográfiai információihoz nyújt online elérést. A témafigyelésbe bevont folyóiratok címjegyzékét l. www.refaware.com alatt. A rendszer naponta többször is végez frissítést, és küldi a keresőprofilba vágó legújabb találatokat a felhasználó e-mail címére. Ezeket a felhasználó, ha óhajtja, tetszőleges bibliográfiai menedzselő rendszerbe exportálhatja.

Ha a felhasználó rendelkezik a *RefWorks*-szel, az számára azzal az előnnyel jár, hogy közvetlen automatikus kapcsolat köti össze a két rendszert. A szolgáltatást intézményi éves előfizetés révén

lehet igénybe venni, ára az intézmény méretétől, a felhasználók számától függ.

További információ: www.refworks.com

/Advanced Technology Libraries, 37. köt. 2. sz. 2008. p. 2./

(*Szántó Péter*)

Az Amazon e-könyvolvasó készüléke: a Kindle

Az *Amazon* online kereskedés kidolgozott egy vezeték nélküli, internetes e-könyvolvasót. A készülék mindössze 280 grammot nyom, azaz kevesebbet, mint egy átlagos keménykötésű könyv, és 399 USD-be kerül (egyelőre csak az USA-ban kapható).

Egy *Kindle* kb. 200 könyvet tartalmazhat, de memóriakártya bővítéssel akár ezret.

A felhasználó az *Amazon* mintegy 90 000 e-könyvből tölthet le címekeket, többnyire 9,99 dollár/cím árért. Egy e-könyv letöltése kevesebb mint egy percet vesz igénybe, és könyveken kívül számos napilap és magazin is letölthető.

Az újdonság fogadtatása meglehetősen langyos, mondván, általában nem szükséges 200 könyv egyidejű elérése, ami megérné a beszerzést.

/Information World Review, 241. sz. 2007. dec. p. 3./

(*Szántó Péter*)

A ProQuest új adatbázisa: ProQuest Central

A *ProQuest* szerint az új, *ProQuest Central* adatbázis „a világon a legnagyobb aggregált, teljes szöveges adatbázis könyvtárak számára”. A gyűjtemény 11 000 címet tartalmaz, ebből 8000 a teljes szöveget. 160 tárgykörre terjed ki, mint például: üzlet és gazdaság, orvostudomány és egészségügy, természettudomány, műszaki tudományok, társadalomtudomány, hírek és események. Időben 1923-ig nyúlik vissza, naponta frissítik. A tartalom a világ legrangosabb, vezető kiadótól származik, mint amilyen a *Cambridge-i University Press*, a *MIT Sloan Management Review*, a *Palgrave*, az *Oxford University Press* és a *Dow Jones*. Különböző dokumentumtípusok érhetők el, tudományos és általános referenz célú folyóiratok, napilapok, disszertációk, vállalati éves jelentések, ipari és országjelentések, munkaanyagok.

/Advanced Technology Libraries, 37. köt. 2. sz. 2008. p. 9./

(*Szántó Péter*)